STUDIER OG DOKUMENTER ANGAAENDE KRIGEN

Hvem har villet Krigen?

Krigens Oprindelse iflg. diplomatiske Dokumenter

af **É. DURKHEIM og E. DENIS** Professorer ved Paris' Universitet

Norsk Udgave ved ARVID HAGEN

Denne Brochure er tilsalgs i **LIBRAIRIE ARMAND COLIN 103, Boulevard Saint-Michel, PARIS 5.** Pris: **0** franc **50**

76 483. — Paris, Imprimerie Lahure, 9, rue de Fleurus.

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken är publicerad 1915 i Paris. Den norska översättaren Arvid Hagen är, enligt **Norsk anonym- og pseudonymlexikon**, en pseudonym för **Reidar Øksnevad**, som bodde i Paris sedan 1912. Men han dog 1958, så om detta stämmer skyddas boken av upphovsrätt till slutet av år 2028.

Boken digitaliserades i december 2006 av norska Nasjonalbiblioteket, varifrån de scannade bilderna och OCR-texten i februari 2014 kopierades till Projekt Runeberg.

STUDIER OG DOKUMENTER ANGAAENDE KRIGEN UDGIVELSES-KOMITÉ

I^^,Vl33^,

af 6et franske

Charles ANDLER, Professor ved Paris* Universitet. Joseph BÉDIER, Professor ved « College de France ». Henri BERGSON, Medlem af det franske Akademi. Émile BOUTROUX, Medlem af det franske Akademi. Ernest DENIS, Professor ved Paris' Universitet. Émile DURKHEIM, Professor ved Paris' Universitet. Jacques HADAMARD, Medlem af Videnskabernes Selskab. Gustave LANSON, Professor ved Paris' Universitet. Charles SEIGNOBOS, Professor ved Paris' Universitet. André WEISS, Medlem af « Academie des Sciences morales et politiques ».

Henvendelser bedes adresseret til Komiteens Sekretær : Émile DURKHEIM, 4, Avenue d'Orléans, Paris, 14.".

HVEM HAR VILLET KRIGEN?

Som alle historiske Begivenheder har ogsaa den nuværende Krig for en stor Del dybe og fjerne Aarsager. Historieskri verne vil engang komme til at undersøge, hvilke de demo grafiske, økonomiske og etniske Aarsager har været, der allerede i NOF6N Tid syntes at have Kob6t sig op indenfor Folkeslagene; hvorledes de prekære Tilstande indenfor det østerrig-ungarske Keiserrige, Udviklingen af Folkesamfun dene paa Balkan og den mere udprægede Selvbevidsthed, der formede sig hos visse Kationer, i en nærmere eller fjernere Fremtid, nødvendigvis maatte medføre en Omlægning af Europa-Kartet ; hvorledes endelig der af alt dette opstod en Tilstand af Uhygge og Utryghed, der ligefrem ledede Sindene henimod Krigen. Men hvilken Betydning disse upersonlige Aarsager nu end kan have havt, er de ikke i sig selv nok. Der kræves yderligere, for at de kan

frembringe sin Virkning, at den menneskelige Vilje træder til. For at en Krig skal bryde ud, er det nødvendigt, at en Stat vil det, og det er denne Stat, der bærer Ansvaret for den. Naar vi i det sidste halve Snes Aar har havt meget alvorlige Kriser at gjennemgaa — Algesiras Konferencen, Casablanca- og Agadiraffæren, Bosnien- og Herzegovina-Anneksionen, Balkankrigen — uden at det derfor er kommet til en europæisk Krig, saa er det ikke, fordi den moralske Situation i Europa dengang var bedre, end den nu er, men det er, fordi det lykkedes for

fredsstemte Viljer at alvwrFe Faren. Og naar altraa denne Gang Katastrofen er indtraadt, er det fordi disse Viljer, eller visse af dem, har givet efter. Der foreligger altraa folgende Spørgsmaal : hvor er det, denne Vigen kar fundet Sted? Hvilket Folk har foretrukket Krigen for Freden, og af hvilken Grund har det givet den Fortrinet? Det er dette Spørgsmaal, vi nu vil behandle. Det frem byder sig jo saa ganske naturligt, at enhver vistnok har løst det for sit eget Vedkommende. Men det har hidtil været vanskeligt at danne sig en klar og velovervejet Mening paa dette Punkt, fordi vore Kilder var altfor spredte til, at man kunde danne sig et samlet Overblik over Krisen og dens Udvikling. Nu derimod har vi til vor Disposition flere Samlinger af diplomatiske Dokumenter, som, stammende fra forskellige Regjeringer, kompletterer og kontrollerer hverandre gjensidigt(l). Selv om de sandsynligvis ikke endnu al3isrer for os alle tiemineliAke^erne i Ambassaderne, tillacier de os dog i det mindste at følge Skridt lor Skridt den l(Nkke Forhandlinger, der fandt Sted i den pinlige Uge, i hvilken Europas 3kja?bne blev afgjort. Vi kan saaledes i dem skjelne de forskellige Perioder i deres Rækkefølge, eftersøge i hver al disse " Etaper ", Kva6 der er gjort for og imod Freden, hvorfra Forsoningsforsøgene er udgaaet, og hvorfra den stiltiende eller tilstaaede Modstand. Naar vi kar faaet denne Liste la?r6iF, blir det os inuli^t at n66ra^e al den den moralske Lalance lor de forskellige Aktører i Dramaet og endelig at fastslaa den Del af Ansvaret, der paahviler hver enkeit. Dette er Maalet og Planen for nærværende lille Skrift. En saadan Redegjørelse er saameget desmere nødvendig, (1) Vi har fem Samlinger af denne Art : den russiske Bog, kendt under Navnet Livre Orange (her betegnet L. 0.) ; den franske Bog eller Livre Jaune (L.J); den belgiske Bog eller Livre Gris (L. G.) ; den tyske Bog eller Livre Blanc (L. B.) og endelig den, som den engelske Regjering har udsendt under Eitelen, Correspondance du Gouvernement britannique relative å la Crise européenne, hvilken vi for Kortheds Skyld betegner ved Cor. B. Medens vort Skrift var i Trykken, udkom den serbiske Bog; men den føier intet gl ViFtiFnecl til de ovennZLVnte.

som den tyske Regjering allerede har taget Spørgsmaalet op for at ville løse det paa Basis af udelukkende tyske Doku menter. Don Løsning, den kommer til, indeholdes i Fortalen til dens Hvidbog : ifølge den er det Rusland, der skulde være ansvarlig for Krigen. Vi kan ikke lade en saadan Paastand übesvaret, da den er blevet gjort bekjendt i det største Omfang. Naar vi alligevel tror at burde omtale den her i dette Arbeides Begyndelse, er det ikke, fordi vi har til Hensigt at diskutere den særskilt, thi for at vise, hvad den er værd, er det tilstrækkeligt ganske ærlig og ligefrem at pege paa Kjendsgjerningerne i selve den Orden, hvori de fandt Sted, idet vi indskrænker os til underveis at gjøre opmærksom paa den Skjæbne, de faar under tysk Behandling. Og naar vore Udgangspunkter en Gang er fastslaaede — man vil finde dem anførte i Noterne nederst paa Siderne (1) — vil Slutningerne følge al sig selv. Men nu, naar vi tåger fat paa dette Arbeide, bør vi heller ikke glemme, at vi selv samtidig er Dommer og Parti Sagen, lordi det er vort Fædreland, der staar paa Spil. Det er derfor oFBaa vor Oppave at va?r^e os selv og navnlig vore Læsere mod en mulig Partiskhed af nationale Grunde, hvor agtvær digt dette end inaatte være. Derfor bestræber vi os først at give en objektiv og fuldstændig Fremstilling af Begivenhe derne uden iøvrigt at komme ind paa nogen Vurdering. Vi vil derelter tillade os at drage vore Slutninger; men paa det Tidspunkt vil det være let for Læserne at kontrollere, gjennem den Fremstilling, der vil være gaaet forud, de Resultater, hvortil vi maatte være naaet. (1) For at henlede vore Læseres Opmærksomhed paa disse Noter har vi ladet dem sætte med kursiv.

I

Det osterrigske Ultimatum og det serbiske Svar (23-25 Juli).

Den 28 juni 1914 blev i Sarajevo, den administrative Hovedstad i Bosnien, Ærkehertug Franz-Ferdinand, pre sumptiv Arving til den østerrig-ungarske Trone, myrdet tilli^eine6 sin Hustru, Hertuginnen gl Hohenberg. Denne dobbelte Forbrydelse blev Udgangspunkt for Krigen. Ganske aabenbart var Morderne Konspiratorer, som saaledes havde villet protestere overfor Østerrig mod Annek sionen af Bosnien og Herzegovina og forberede disse Provin sers Gjenforening med Serbien. Af denne Grund opstillede Østerrig det som noget ganske indlysende, at Oprindelsen til dette Komplot maatte søges i Belgrad, og at Komplottet var blevet anstiftet, om ikke al den serbiske Regjering, saa af de Foreninger, som denne Regjering med Urette havde tolereret eller endog beskyttet. Det er ud fra disse Syns punkter, at den Undersogelse blev ført, som Regjeringen i Wien gav Grdre til : derfor var det o^Baa Jet at 10ru686, til hvilke Resultater den maatte komme. Den var neppe begyndt, før allerede den officiøse Presse meddelte, at en Henvendelse, indeholdende en Tvangstrusel, skulde ske til Serbien for at tvinge det til at holde op med sit Rænkespil. Allerede den 2 Juli underrettene den franske Gesandt, Hr. Dumaine, sin Regjering om, at Situationen forekom ham foruroligende (1) Men ligesom paa given Grdre, da det Oiedlik nserinede sig, at Resultaterne ak Hn6erßS gelsen skulde offentliggøres, skiftede Tonen. Man talte ikke mere om " Henvendelse ", men om " Underhandlinger ". (1) L. J., n° 8.

Grev Tisza holdt endog i Kamret en Tale, hvis moderate Form næsten indignerede nogle af Bladene (1), og Opti mismen var blevet det fremherskende Præg i den officielle Presse. Endnu d. 25 Juli forsikrede Baron Macchio, GeneralSekretær i Udenrigsministeriet, Hr. Dumaine om, at man kunde " regne paa en fredelig Løsning " (2). Men samme Daglod Østerrig sit Ultimatum tilstille Belgrad. Det ©sterrigske Ultimatums krigerske Karakter. — Dette Ultimatum er altfor kjendt til, at det er nødvendigt at gjen give det her; vi indskrænker os til at minde om dets vigtigste Punkter. Idet den østerrigske Regjering gik ud fra som givet, at Mordet i Sarajevo var blevet anstiftet i Belgrad, krævede den af den serbiske Regjering, at den skulde træffe visse For holdsregler, der kunde forebygge Gjentagelsen af lignende Attentater. Først og fremst skulde den serbiske Regjering paa første Side af det officielle Blad af 26 Juli offentliggøre en Erklæ ring, hvis Ordlyd nøiagtig skulde dikteres den, og i hvilken den strængt fordømte enhver Propaganda mod ØsterrigUngarn, udtrykte sin Beklagelse af, at Embedsmænd havde taget Del i en saadan og lovede at straffe haardt alle dem, der for Fremtiden gjorde sig skyldige i lignende Handlinger. Denne Deklaration skulde ligeledes bringes til Hærens Kundskab. Bkulde den lorpligte Big til 1. undertrvkke onnver publikatinn, rettet mod 65terrig; 2. 0p1536 3eiBkabet l^arodna Odbrana, der ganBke sNllig var anklaget lor aktiv propaganda mod det S3terrig ungarBke Monarki; at KoniiBker6 dstB Virkemidler og ovtrskde paa 831U1N6 Naads mod alle de BeiBkal)6r, der i I^reintiden niaatte danne Big med Banilne I^orniaal; 3. udelukke lra Btat3undervi3ningB ennver (1J L. J., n°° 11 og 12.

(2) L. J., n° 20.

Person og enhver Undervisningstendens, som kunde lette denne samme Propaganda; 4. At fjærne fra Armeen og fra Administrationen alle Officerer og Embedsmænd, som den østerrigske Regjering angav som skyldige i samme Henseende; 5. At tåge imod de keiserlige og kongelige Regjeringsor ganers Medarbeiderskab mod " Undertrykkelsen " af disse Omvæltnings-Bestræbelser ; 6. aabnS en r6t3li^ lln66rBSg-6186 (1) mod de Tilhængere af Sarajevo-Komplottet, der befandt sig paa serbisk Grun : " visse af den keiserlige og kongelige Regjering udpegede Organer skal tåge Del i de dermed forbundne Eftersøgel ser"(2); 7. At gjøre Skridt til uopholdelig Arrestation af to serbiske Undersaatter, der særlig angaves som indviklede i Kom plottet; 8. At forhindre ulovlig Transport af Vaaben og eksplosive Stoffer over Grænsen, og at straffe de Embedsmænd, der havde tilladt eller lettet den; 9. At give en Forklaring paa de mod Dobbelt-Monarkiet rettede fjendtlige Ytringer,

stammende fra høitstaaende serbiske Embedsmænd baade i Serbien og i Udlandet; 10. At give |den øslerrigske Regjering Underretning om Iværksættelsen af de ovennævnte Forholdsregler. Otte og fyrrelyve Timer var der tilstaaet Serbien til at tilkjendegive sit Svar. Fra den Stund af, at Ultimatum var offentliggjort, var det Ambassadernes enstemmige Mening, at dets Affattelse var " saaledes, at Krigen var gjort uundgaaelig ". " Jeg har havt ", siger Sir M. de Bunsen, engelsk Gesandt i Wien, " Samtaler med alle dem af mine Kolleger, der repræsen terer Stormagterne. Det Indtryk, jeg derved har faaet er, at den østerrig-ungarske Regjering er fuldt bestemt paa at (1) Enquete i den franske Tekst. (2) Recherche i den franske Tekst, (se S. S., 19, 20, 21 og 28).

føre Krig mod Serbien(l) ". De østerrigske Krav var jo i Virkeligheden saadanne, at en Btat ikke kunde gaa ind paa dem uden at give Afkald paa hele Bin Uafhængighed. Ikke alene ydmygede man Serbien alvorligt ved at tvinge det til offentlig at gjøre en hæderlig Afbigt, tilmed i Udtryk, det ikke engang kunde diskutere, men yderligere ved i en retslig Undersøgelse og i dets administrative Handlefrihed at paa tvinge det et Medarbeiderskab af udenlandske Embedsmænd traadte man dets Værdighed som Stat under Fødder; det var som østerrigk Vasal, man behandlede det. Selve Tonen i Noten syntes bestemt paa at krænke den Stat, man hen vendte sig til, og saaledes vanskeliggjøre et gunstigt Svar. Og hvad var egentlig mere fornærmende end den korte Frist, der tilstodes Serbien til dets Overveielser? Det var jo i Virkeligheden at opstille det som noget fastslaaet, at Resul taterne af den østerrigske Undersøgelse, hvor ensidig og besynderlig summarisk den end var, ikke kunde gjøres til Gjenstand for Diskussion(2). Paa den anden Side, det Tidspunkt og den Fremgangs maade, man havde valgt, alt syntes at bevise, at man søgte at forebygge enhver Intervention til Gunst for Fred. Den Optimisme, som Osterrig officielt lagde for Dagen, lige til sidste Oieblik, og som Begivenhederne såa hurtigt skulde dementere, havde tilsidst dysset Mistilliden i Søvn, selv hos Stater, der var allermest interesserede i at følge denne Sag paa nært Hold. Den russiske Gesandt i Wien var netop reist bort med Permission(s), da man havde givet ham de M6Bt formelle Forsikringer. Præsident Poincaré, ledsaget af Udenrigsminister Viviani var paa Reise i de nordiske Hoved stæder(4). Den kran3ke Minister i Belgrad var fraværende paa Orund ak Sygdom, saa det var ikke let for Triple-Ententens Diplomater at træffe Aftaler om at lægge sig imellem de to (1) Cor. 8., n° 41. (2) Vi lader fuldstændig det Spørgsmaal ligge, hvilken Værdi Østerrigs Paastande havde : det har havt altfor liden Indflydelse paa de senere Begivenheder. (3) L. J., n» 18. (4) L. J., n° 25.

UodBtandere. 0g iovrigt gav man dem ingen I^id dertil. Ultimatum dlev lsrBt meddelt 6. 2^ vagon elter det blev tilBtillet Lelgrad. ve kavde BaaledeB ikke Btort mere end 24 'limer til gt lorebvgge Lruddet.

En betydelig Del af den offentlige Mening forlangte iøvrigt denne krigerske Holdning. Man vilde have Krigen og man mente, at Øieblikket var gunstigt. " Hvis vi ikke nu bestemmer os til Krigen ", skrev Militarische Rundschau, " maaden,som vi alligevel kommer til at føre om to eller senest tre Aar, begyndes under meget mindre gunstige Omstændigheder.... Siden vi nu en Gang skal optage Kampen, saa lad os hellere straks fremkalde den ". Og Neue Freie Presse indigneredes over, at man kunde tale om Bilæggelse. Efter dets Mening var det eneste, der kunde berolige Sindene " en Krig paa Kniven mod Pan-Serbismen (i) " og da derfor Ultimatum engang var udsendt, var man kun bange for en Ting, nemlig at Serbien skulde give efter (2) " Hele Tonen i Pressen ", skrev 25 Juli Sir M. de Bunsen, " gav mig Indtrykket al at Serbiens Falden til Føie hverken var ventet eller virkelig ønsket (3) ". Og Krigen med Serbien, det var Døren aaben til den euro pæiske Krig. Sikkert nok vilde det være uretfærdigt at sige, at hele Wien uden videre havde villet denne Udstrækning af Konflikten. Man forsikrer saaledes, at Grev Berchtold og nanB Omgivelser vilde nøies med " en lokaliseret Operation mod Serbien ". Men et helt Parti mente tverlimod, at det var nødvendigt " at tåge fat, førend Rusland fik fuldendt sine store Forbedringer af Hær og Jærnbaner, og førend Fran krig fik sin militære Organisation endelig afsluttet Men i alle Tilfælde : selv de mest moderate var nødt til at regne med, at naar Krigen engang var begyndt, var man ikke

sikker paa at kunne begrænse den. Ultimatum var lcjsn«lt l (i) L. J., n° 12. (4) L. J., n» 14

(2) L. J., n» 27.

— vet tunge (3) Cor. 8., n° 20.

Bom

Østérrig saaledes har paataget sig, har Tyskland Del i det? Har det kjendt Ultimatum før dets Offentliggørelse, og har det opmuntret sin Allierede til at løbe Risikoen ? Rigskansleren, Hr. v. Bethmann-Hollveg, og Statssekretær i H66nrjFBininiBt6ri6t, Hr. v. Jagow, har »Iti6 hævdet, at de var fuldkommen uvidende om de østerrigske Fordringer, forinden disse blev meddelte Belgrad, og selv om de havde billiget dem uden Forbehold, vilde de dog ikke kunne gjøres ansvarlige for dem. Men disse gjentagne Forsikringer er i Almindelighed kun blevet modtaget med Skepsis og Vantro. Man fandt det nogct overraskende, at Tyskland med den Energi, som vi senere skal faa se, kunde støtte de østerrigske Fordringer, hvis det havde været uvidende om deres Rækkevidde(l). Man fandt det ogsaa usandsynligt, at den tyske Gesandt i Wien, Hr. v. Tschirsky, notorisk Antiserber og Antirusser, og paa Forhaand stemt for voldsomme Beslutninger, skulde være blevet holdt i Uvidenhed om, hvad der bryggedes sammen. Tilmed erklærer Sir M. de Bunsen at vide " fra privat Kilde, at den tyske Gesandt kjendte Teksten til det østerrigske Ulti matum til Serbien, før det var blevet ekspederet, og at han har telegraferet det til den tyske Keiser^). Vi besidder desuden nuen hel Del forskjellige Vidnesbyrd, der bekræfter denne Antagelse. Der eksisterer i Tyskland en Akt, der gaar forud for en Mobilisation, og som bestaar i at underrette Soldater og Officerer af Reserven om at holde sig parate til Appel, der maaske kan være nærforestaaende. Det er, som Hr. Cambon kaldte det, " et almindeligt Giv Agt ", som man benytter i Perioder, hvor Spændingen er høi. Denne Ordre blev udstedt i 1911 under Marokko-Forhandlingerne dengang(S). Og d. 23 Juli 1914 erfarede Hr. Cambon, at denne Mobilisations Forløber var bleven rettet til " de Aargange, som bør have den i et saadant Tilfælde(4) " Det var netop i samme Øieblik, (1) L. J., n° 50. (4) L. ./., it 15.

(2) Cor. 8., n° 95.

(3) L. J., n° 3.

Østerrig beflittede sig paa at berolige Europa. Man maa derfor tro, at Tyskland virkelig var underrettet om, hvad der forberedtes. Henimod det samme Tidspunkt (25 Juli) lod den bayerske Minister-præsident, i en Samtale med vor Minister i Miinchen om den østerrig-serbiske Affære, sig forlede til at sige, at han " havde Kjendskab " til den østerrigske Note(l). Og paa dette Tidspunkt havde Serbien ikke endnu modtaget den, ligesom den først blev kjendt af Magterne d. 24. Hvorledes kan man gaa med paa, at Østerrig har kunnet fortie for Tyskland, kvaci det kavcis trot at burde meddele Bayern (s)? Men desuden besidder vi den tyske Regjerings egen Til staaelse. I Fortalen til Hvidbogenhar dens officielle Forfatter, efter at have udviklet den Situation, i hvilken Østerrig befandt sig efter Attentatet i Sarajevo, selv tilføjet : " Under disse Omstændigheder var Østerrig nødt til at sige sig selv, at hverken dets egen Værdighed eller Tanken paa dets Velfærd tillod det at blive staaende som uvirksom Tilskuer til disse Rænker. Den keiserlige og kongelige Regjering gjorde os bekjendt med sit Synspunkt og spurgte om vor Mening. Med oprigtigt Sind kunde vi sige til vor Allierede, at vi var enige med hamn i hans Syn paa Situationen og forsikre ham om, at enhver Handling, som han maatte anse som nødvendig for at gjøre en Ende paa den Bevægelse, der i Serbien var rettet mod Monarkiet, vilde have vor Billigelse. Naar vi håndlede saaledes, var vi fuldkommen paa det rene med, at et krigersk Skridt fra <38terriA-llnFarn mod Berkien kunde drage Rusland med md paa Arenaen og i Overensstemmelse med vore Pligter som Allieret drive 08 selv ind i en Krig Vi har altsaa ladet Østerrig have ganske frie Hænder til at optræde mod Serbien. Men vi har ikke nogen Andel i den Maade,

hvorpaa (1) L. J., n° 21. (2) Senere har den bayerske Regjering ment at burde dementere denne Beretning; mens dens opngvBin9n6, Hr Allizé, hævder den übeskaaret. Maaske er det Ordkløveri af den bayerske Regjering; den kjendte ikke Notens Ordlyd, men den kjendte sikkert dens Indhold.

denne Handling er sat i Gang (1) ". Dette er at tilstaa, at Tyskland kjendte, om ikke selve Udtrykkene, saa dog i det mindste Tanken i Ultimatum og dets Indhold i Almindelig hed. Det sr muligt, at det ikke har kjendt Detaillerne i Affattelsen. Men selv om denne Uvidenhed, forøvrigt af meget sekundær Interesse, var virkelig, berettigede den ikke den tyske Regjering til kategorisk at erklære, at den intet havde vidst om den østerrigske Note før de andre Magter, og at den ikke havde noget Ansvar deri. Hvad den end har sagt, saa kjendte den Hovedpunkterne af Noten. Den ikke alene kjendte den, men den havde billiget den, den havde ifølge det ovenfor anførte Citat sluttet sig dertil af hele sit Sind : den havde gjort den til sin. Det maa altsaa d6tra^t6B som Med-Ophavsmænd til et Skridt, som Østerrig aldrig vilde have vovet, hvis det ikke havde vidst, at det vilde blive støttet al sin mægtige Allierede. Og iøvrigt var Krigsstemningen akkurat lige saa stærk i Berlin som i Wien. " Alle Aviserne ", skriver 24 Juli den russiske Chargé d'af faires i Berlin, " hilser med stor Sympati den energiske Tone, som Østerrig har anslaaet, selv de der ved, hvor umuligt det er for Serbien at akceptere de stillede Vilkaar(2) "." En Personlighed i Tyskland", siger Hr. Cambon, " har betroet mig, at man her frygtede, at Serbien akcep terede en bloc den østerrigske Note (3). Tyskland var endog fra Begyndelsen mere paa det rene med den Risiko, det u6Batte Europa for : i Gsterri^ synes man nemlig at have troet, som en Diplomat har udtrykt sig, at Rusland ikke " vilde Btaa for 3ku6 "og holdt sig passiv (4); d. 28 Juli un6srret tede derimod den tyske Rigskansler i et fortrolig Circulære Rigsforbundets Regjeringer om, at hvis Rusland interve enerede til Fordel for Serbien, vilde en europæisk Krig blive Resultatet (5). " Magternes Holdning. Første Forsoningsforsog afvist af Tysk land og Osterrig. — Paa dette Tidspunkt er det, at Tyskland, (1) L. 8., Fortale, p. 4-5. (2) L. 0., n" 7. (4) L. J., n°° 12, 50; Cor. 8., n°° 71 og 80.

(3) L. J., n° 47. (5) L. 8., n° 2.

selv om det ikke direkte er interesseret i 3psrgBmaalet, trwiier lrern i lorreBte plan med sn Holdning, der er udprseget ulorBonlig, truende.

Den 24 Juli giver Hr. v. Schben Big til at udvikle for Hr. Bienvenu-Martin, midlertidig fransk Udenrigsminister, sin Regjerings Standpunkt. Tyskland mener, siger han, at Spørgsmaalet kun angaar Østerrig og Serbien, og det kan altsaa kun ordnes mellem disse to Lande. Enhver Interven tion fra en anden Magt vilde fremkalde " ved Alliancernes Sammenspil, überegnelige Følger "(1). Det var at nægte Rusland Retten til at intervenere (2). Og alle vidste godt, at en fuldstændig Passivitet var moralsk og politisk umulig for Rusland. Mellem det russiske og serbiske Folk er der snevre Baand, der fører tilbage ikke blot til Folke-Bro derskabet, men ogsaa til fælles historiske Erindringer. Som naturlig og traditionel Beskytter af de slaviske Folke samfund kunde det store Rusland ikke lade det lille Serbien i Stikken. Desuden var der jo vitale Interesser for det. Thi hvis Serbien bukkede under og- kom under Østrigs Overher redømme, var Ligevægten paa Balkan forstyrret til Fordel for dette sidste(3). " Østerrigs Herredømme over Serbien ", sagde en Gang Hr. Sazonoff, russisk Udenrigsminister, " er ligesaa umuligt at taale for Rusland, som Tysklands Herre dømme over Nederlandene vilde være for England. Det er for Rusland et Spørgsmaal om Liv eller Død (4) ". Det var altsaa først og fremst Rusland, man tog Sigte paa og ramte i dette Ultimatum, og saaledes som Tyskland opstillede Spørgsmaalet, kunde det snarere formuleres paa følgende (\) L. J., n° 28. (2) Næste Dag protesterede Hr. v. Schoen ganske vist mod, at der laa nogen Trusel i hans Ord (L. J., n° 36). Samme Dag, i London, forklarede den østerrigske Gesandt til Sir Ed. Grey,at den østerrigske Note ikke var et Ultimatum, men « en Henvendelse med en Tidsgrænse » (6c)/-. 8.. n°l4), og at der

kun var Bpsr^Bma3i om <« militære Forberedelser, ikke om Operationer. » Disse mundtlige Protester, som Begivenhederne skulde dementere, var kun et Middel til at dysse Uroen i Søvn og til at mindske Magternes aktive Optræden. (3) Cor. 8., n° 97. (4) Cor. 8., n° 159.

Maade : enten Ydmygelse og moralsk Indskrænkning for Rusland eller og-saa Krig. Blandt de øvrige Magter var der fuldkommen Enighed om at se i Ultimatum en juridisk og diplomatisk Skandale. Man har aldrig før set, siger Sir Ed. Grey, " en Stat tilstille en anden uafhængig Stat et Dokument af saa frygteligt et Indhold. " (4). Selv Italien, skønt Østerrigs og Tysklands Allierede, lod tilkjendegive, " at det sandsynligvis ikke vilde have billiget den østerrigske Note ", hvis det havde faaet den meddelt før Offentliggørelsen, og det frasagde sig ethvert Ansvar for det alvorsfulde Initiativ, der var taget af Østerrig(2). Under en saadan Sagernes Stilling vilde det have været let for Rusland, hvis det virkelig havde villet Krigen, som Tyskland senere nar beskyldt det for, at naa sit Maal ; det behøvede kun at lade Begivenhederne gaa sin Gang. Men stik herimod, meddelte Hr Sazonoff straks, at det var hans Hensigt at forsøge alt for at standse Konflikten. " Alt, som kan fremskynde Krisen " sagde han til Hr Paléologue, fransk Gesandt i St-Petersburg, " maa undgaas. Jeg mener, at selv om den østerrig-ungarske Regjering gaar over til Handling mod Serbien, bør vi ikke afbryde Forhandlin gerne (3)." Hans Ord og Handlinger svarede til hinanden, og ikke blot Frankrig, men England og Italien sluttede sig til hans Anstrængelser. Gjennem sin Gesandt i London havde Tyskland fra første Færd bedt England om at paavirke St-Petersburg til Passi vitet, eller med andre Ord at forsvare det tyske Standpunkt der. Sir Edv. Grey svarede, at Udtrykkene i Ultimatum ikke tillod ham at handle slig; tki den russiske Regjering kavde Grund til at finde de østerrigske Fordringer uanta gelige (4). Men han foreslog, at Stormagterne enedes om i (1) Cor. 8., n° 5. (2) L. J., n° 56. (3) L. «/., n» 38. (4) I Fortalen til Hvidbogen læses der imidlertid, at de franske og engelske Regjeringer begge havde lovet at handle i samme Aand som den tyske Regjering (p. 6). Man bringes næsten ud af Fatning ved at se udslynget med saa stor Sindsro en Erklæring, der staar i saa skrigende Modstrid med Sandheden. Aldrig er hverken Frankrig eller

Fælleskab at avtrede mæglende baade overfor Wien og. Petersborg. Dertil var det naturligvis nødvendigt at have Tyskland ined. Det blev spurgt, men det svarede kategorisk Nei. Den tyske Regjering svarede, at den ikke kunde " blande sigi Konflikten , (1). Den Dør, man havde forsøgt at aabne for Forsoningen, var saaledes lukket (2). Underhandlingerne viste sig altsaa møisommelige. Derfor, da den for Ultimatum tilstaaede Frist var meget kort, ansaa man det for det vigtigste at opnaa en Udsættelse. Man vilde saaledes faa Tid til at finde paa Raad, før der skete noget uopretteligt. Forslaget blev stillet af Hr Sazonoff (5); Frank rig, England og Italien lovede at støtte det (4). Det var jo fuldkommen berettiget ; Magterne maatte have nogen Tid til at undersøge Østrigs Besværinger. Anmodningen blev sam. tidig sendt til Berlin og til Wien. Da den russiske Chargé 6ailair6B i Berlin, Hr Isron6^vßl<v, for at udføre sin Mission, forlangte et Møde med Hr. v. Jagow, begyndte denne med at opsætte det indtil sidst paa Ettermiddagen d. 25, d. v. 8. lige op mod det Øieblik, da Ultimatums Frist udløb. Det lykkedes imidlertid Hr. Bronewsky, fordi han trængte paa, at blive modtaget lidt tidligere, men det var kun for at erfare, at Henstillingen ganske simpelt var gaaet videre til Wien. Ikke alene undlod Hr. v. Jagow at tale om at støtte den, men han tilføiede, at Henvendelsen var sket for sent, og at han isvrigt landt det lidet ksldigt for Østerrig at give efter i sidste Øieblik ; han spurgte sig endog selv, om det ikke risikeredes derved, at " Serbiens Tillid forøgedes ". Da den russiske Chargé d'affaires i Wien præsenterede sig i Uden rigsministeriet, tral det sig netop, at Grev Berchtold var fraværende; han blev modtaget af General-Sekretæren, der imidlertid viste ham " en isnende Kulde ", og, samtidig med England gaaet mcd paa, at Rusland skulde staa adskilt fra disse to Lande. (1) L. J., n°° 56 og 37. (2) Af dette første Forsøg paa Forsoning findes der ikke mindste Spor i Hvidbogen, heller ikke i Fortalen. (3) L. 0., n° 4. (4) L. 0., n°° 15 og 16; Cor. 8., n° 29. É. DURKHEIM Og E. DENIS (NorV.).

at forsikre om at hans Meddelelse skulde blive bragt videre, uden Nølen spaaede ham et kategorisk Afslag (i). I^ra nu as var dsr iklcs msrs I"id til at lorsta^s noFst. Osr var intst andst at snd at vsnts paa, at dst Bsroi3li6 Byar blsv tiiBtill6t <98t6rri^.

Det serbiske Svar. — Man ventede med Ængstelse ; thi det var den almindelige Mening, at Serbien ikke vilde give efter, saa utilbørlige som Østerrigs Fordringer blev ansete for at være. Alt, hvad man ønskede, var, at Svaret ikke blev saa rent afvisende, at det udelukkede enhver Forhandling. Den 25 Juli, Kl 5" Aften forelaa Serbiens Svar, der var en fuldstændig Underkastelse. Serbien forpligtede sig til den høitidelige Erklæring, der forlangtes af det, og netop i de nøiagtige, foreskrevne Udtryk. Af Ultimatums ti Artikler, var der to, men kun to, der kun accepteredes med et vist Forbehold. Det var dem, der angik Samarbejde med fremmede Embedsmænd. Den serbiske Regjering gjorde opmærksom paa, at den vanskeligt kunde tænke sig, hvori dette Medarbeiderskab skulde beståa, forsåavidt angik " Tilintetgørelsen af Omvælt nings-Bevægelsen ". Imidlertid erklærede den sig parat at gaa med paa dette i saa vidt Omfang, " som internationale Retsprinciper og Kriminal-Proceduren, ligeledes det gode Naboskab, tillod det " (art. 5). Paa samme Maade ansaa man Samarbeide med østerrig ungarske Autoriteter for umuligt i retslige Undersøgelser ; thi et saadant indeholdt en " Krænkelse af Forfatningen og Lovgivningen om Kriminal-Proceduren ". Alligevel, tilføiede Noten, at " i konkrete Tilfælde kunde der gives Meddelelse om Resultaterne as den paagældende Undersøgelse til de østerrig-ungarske Agenter » (art. 6). For alt det øvriges Vedkommende forpligtede Serbien sig til at gaa ind paa de østerrigske Fordringer. Med Hensyn til (1) L. 0., n°° 14 og 11 ; L. J., n° 45. — Af delte andet Forsøg paa Forsoning og dets negative bdfald, er der ikke heller Spor i Hvidbogen. É. DURKHEIM Og E. DENIS (NorV.).

de forlangte Forholdsregler mod Presseagitation, gjorde den serbiske Regjering opmærksom paa at de nugældende Love, ganske vist, gjorde den foreløbig magtesløs, da Udæskning til Had mod Østerrig ikke var en Overtrædelse ifølge Loven, og at Konfiskering af de Publikationer, hvor en saadan Agitation kunde fremtræde, ikke var tilladt af Forfatningen. Men den paatog sig at fremsætte 66 nødvendige Lovforslag under den første Sammentræden af Skuptchina, og saasnart den nærforestaaende Revision af Konstitutionen kunde finde Sted. Endelig, hvis den østerrigske Regjering ikke skulde være tilfreds med dens Svar, erklærede den serbiske Regjering sig " parat, som altid, til en fredelig Forstaaelse ved at lade dette Spørgsmaal afgore enten af den Internationale Domstol i Haag eller af Stormagterne ". Der var altsaa Udsigt til at komme til en Forstaaelse, selv paa de Punkter, hvor der var taget Forbehold. Det er næppe tvivlsomt, at denne uventede Eftergivenhed skyldtes Ruslands Paavirkning. D. 27 Juli, altsaa paa et Tidspunkt, da Freden var endnu jjmere kompromitteret end i det Øieblik, hvor vi nu befinder os, sendte nemlig Keiseren afßusland, som Svar paa en Henvendelse fra den serbiske Tronarving, af 6. 24, ham de mest indtrængende Raad til Forsigtighed og Maade hold : " Min Regjering ", sagde Czaren, " bestræber sig af al sin Magt paa at udjevne de forhaandenværende Vanske ligheder. Jeg tviler ikke paa, at Deres Høihed og den kongelige Regjering vil lette denne Opgave ved Intet at undlade for at naa til en Løsning, der kan forebygge en ny Krigs Rædsler, med fuld Bevarelse ak Serbiens Værdighed. Saa længe der 6r det inin6Bt6 Naad om at undgaa L1068u6Fv68616, bør alle vore Anstrængelser rettes mod dette Maal ".

%

11. — Det diplomatiske Brud og Krigs-Erklæringen til Serbien (25-28 Juli).

Man kunde Iro Freden sikret ; selv Hr v. Jagow erkjendte, d. 29 Juli, at han " saa (i det serbiske Svar) en mulig Underhandlings-Basis ". Men desværre vilde Østerrig ikke lade sig nøje med den Seir, det havde vundet. Noten blev overleveret Kl 5435 43 om Eftermiddagen. Nogle Øieblikke efter afbrød den østerrigske Minister den

diplomatiske Forbindelse Han havde ikke engang givet sig den nødvendige Tid til en nærmere Overveielse, trods de muligens saa alvorlige Konsek venser. Han havde altsaa Ordre til at bryde i alle Tilfælde. Dette Brud var iøvrigt saa overensstemmende med Regjeringens og den offentlige Menings Ønsker, at Efterretningen om det blev modtaget med Begejstring i Wien som i Berlin (1). Østerrig folte ikke nogen Trang til at retfærdiggjøre sin Afgjorelse met det samme; først d. 28 Juli, blev en, forøvrigt meget kort, forklarende Note tilstillet Hr. Bienvenu-Martin. Paa tre vigtige Punkter 6rliiNre663 det serbiske Svar ganske utilfredsstillende (2). Man livalilicers^e som tomt Paaskud den Grund, som Serbien gav til, i Principet, at vægre tsig ved at modtage østerrig-ungarske Embedsmænds Medarbeiderskab i Forføl gelsen mod de Komplot-Medlemmer, der beboede serbisk Territorium. 03terri^, erlllNrslie man, har forlangt dette Samarbeide til " Politi-Eftersøgelser " og ikke til " Retsun dersøgelser ". Serbien har altsaa søgt en Tvetydighed ved at indsætte et Udtryk for et andet. (1) L. J., n° 47; Cor. 8., n° 41.

(2) L. /., n° 75 bis.

/

Dernæst erklærede man, at de Foranstaltninger, der blev foreslaaet for at gjore en Ende paa Presse-Agitationen, var ensbetydende med st Afslag; thi Presse-Processer havde sjelden Virkning, og desuden var der ikke fastsat nogen bestemt Dato for de nye Lovgivnings Bestemmelser, man lovede indført. Endelig i den Artikel, der angik de fiendtligsindede Sel skaber, havde Serbien, selv om det lovede at opløse Narodna Odbrana, med Vilje undladt at tåge den Mulighed i Betragt ninF, at dette 86i8kad kunde opstaa paany under et andet Navn (1). Men det er vanskeligt at undgaa at se, hvilket uhyre Svælg der er mellem Betydningsløsheden af disse Besværinger og det tunge Alvor i den af Østerrig tagne Beslutning. Navnlig paa det sidste Punkt, var de østerrigske Bekym ringer uforklarlige; thi Serbien havde forpligtet sig til at opløse ikke blot Narodna Odbrana, men " ethvert andet Sel skab, der agiterede mod Østerrig ". Navnet var jo altsaa ganske betydningsløst. Og hvad Presse-Forholdsreglerne angaar, burde Osterrig dog først og fremst, for med Grund at kunne kvalificere det serbiske Forslag som et tilsløret Afslag, have antydet en anden legal Fremgangsmaade, der maatte være virksom mere. Men den antyder slet ingen. Og man ser i Virkelighe den ikke, hvorledes det var muligtat straffe en Akt, der hidtil ikke havde været strafbar. uden at en ny Lov kvalificerede den som Forseelse, eller hvorledes Publikationer lovlig skulde kunne konfiskeres, naar Forfatningen forbyder en saadan Konfiskering. Eller forlangte da Østerrig, at Serbien skulde handle ulovligt eller vilkaarligf? Dsn 6nsBts alvorii^s In6vsn6in^ var altBaa 6sn, 6sr an^ik (1) Denne og foregaaende Oplysning er laante ikke af den Note, som Hr Bienvenu-Martin modtog, og som kun fremsætter de østerrigske Indvendinger utøen at motivere dem, men af Hvidbogen (p. 23 f. f.). Det serbiske Svar er her ledsaget af en Kommentar, af østerrigsk Oprindelse, som har til Opgave at godtgøre, at Serbiens Indrømmelser er rent tilsyneladende.

Samarbeidet med østerrig-ungarske Embedsmænd. Men hvis den af Serbien foraarsagede Vanskelighed ene og alene kom af, at det med Urette havde sat i Stedet for Ordet " Eftersø gelser " Ordet " Undersøgelser ", kunde man saa ikke først have overbevist sig ad fredelig Vei, om der ikke forelaa en Feiltagelse i Stedet for at ty til Vaaben for at løse Spørgs maalet ? Et bss^naol-li^t Skridt fra Tysklands Side. — Paa Krisens nuværende Stadium forblev Tysklands og Østerrigs almin delige Standpunkt akkurat det samme som før : om lidt faar vi Beviset derfor. Imidlertid foretog Tyskland paa dette Tidspunkt et Skridt, som fortjener at fremhæves. Den 26 Juli, eller Dagen efter Bruddet, præsenterer Hr. v. Schoen sig hos Hr. Bienvenu-Martin og fornyer for ham den Anmodning, som Tyskland allerede havde rettet til Sir. Ed. Grey. Østerrig har ladet Rusland vide, siger han, at det ikke søger territoriale Udvidelser; det vil kun sikre sin Fred og Ro. Freden er derfor sikret, hvis Rusland afholder sig fra enhver Intervention, d. v. s. hvis det lader Østerrig give Ser dien den Behandliug, som det

fortjener. Hvis Frankrig blot vil bruge sin Indflydelse i Petersburg i denne Retning, vil det sikkert blive hørt. " Tyskland føler sig solidarisk med Frankrig i det inderlige Ønske, at Freden maa blive bevaret. Og denne Forsikring om Solidaritet blev med Indstændig hed fornyet siden under Samtalen (i). Samme Dag Kl 7 om Aftenen, kommer Gesandten tilbage til det franske Udenrigsministerium ; han henvender sig til den politiske Direktion og anmoder om, for at undgaa feilag tige Kommentarer, at man vil sende Pressen en Meddelelse om Eftermiddagens Samtale. Han tilbyder selv at affatte denne Notis paa følgende Maade : " Tysklands Gesandt og Udenrigsministeren har i Eftermiddag havt en ny Samtale, i Løbet af hvilken de har undersøgt, i de mest venskabelige (1) L. «/., n» 56.

Former og med fredelig Solidaritetsfølelse de til Fredens Bevarelse anvendelige Midler " (1). Den 27 om Morgenen tilstillede han den politiske Direktør et Brev om samme Emne, nvor han efter at have resumeret paa ny den fore gaaende Dags Samtale, yderligere feiede til : " Mærk Dem vel Sætningen om den fredelige Solidaritetsfølelse. Det er kke nogen tom Frase " (2). Naturligvis vægrede den franske Regjering sig ved at til træde en Anmodning, som kun kunde bibringe den offentlige Mening en misvisende Opfattelse; thi selv om Tyskland delte Frankrigs fredelige Følelser, forstod de to Regjeringer ikke Freden paa samme Maade. Tyskland vilde, at man udeluk kende skulde paavirke St. Petersburg, for at Kabinettet i Wien kunde have Hænderne frie; Frankrig kunde kun gaa med paa, at man samtidig paavirkede baade Wien og Peters burg, Hvorfor da forlange en offentlig Tilkjendegivelse, som var Baa lidet overensstemmende med Virkeligheden? Søgte man ikke at skabe en Tro paa, at Frankrig håndlede i Fors taaelse med Tyskland, og det for at kompromittere den franske Regjering overfor Rusland og forstyrre Alliancen? Paa denne Maade, samtidig med, at man isolerede Rusland, forberedte man ved Fredsforsikringer, der ikke var andet end Ord, en Art Paaskud, der kunde kaste tilbage paa de to Allierede Ansvaret for Krigen, hvis denne, som det dengang var at forudse, skulde bryde ud. To nye Forsoningsforsøg afviste af Tyskland og Osterrig. —

Ne6en3 Tyskland ved dette tvetydige Skridt kun forfulgte særlige Interesser, arbeidede Triple-Ententens Magter med Italiens Støtte ivrigt for at bevare Freden. De diplomatiske Forbindelser var afbrudt, men Krigen var endnu ikke erklære! ; maaske kunde man bilægge Konflikten, før Fiendt lighederne begyndte. Helt fra først af havde Sir Edv. Grey med fuldkommen Klarhed præciseret Englands Standpunkt i Striden. L. J., n° 57.

(2) L. J., n° 62.

I og for sig berørte den østerrig-serbiske Krig det ikke, og hvis Østerrig direkte kunde ordne sit Mellemværende med Serbien, uden at Rusland traadte imellem, vilde det række Naand dertil (1). Men det kunde ikke lade ude af Betragtning, hvis Krigen med de to Lande blev erklæret, at det vilde være umuligt for Rusland at se med Ligegyldighed paa, at Serbien vilde blive knust. Og denne Ruslands Intervention, naar den trak Tyskland med, vilde true den europæiske Fred, som England havde al mulig Interesse af at bevare. Betød Serbien lidet for det, var ialfiald Freden det 6t Hjærteanlig gende. Der var ganske vist et Middel, som kunde synes meget virksomt : nemlig paa Forhaand at gjøre fælles Sag med Rusland og Frankrig og erklære, at England i Krigstilfælde vilde støtte de to Allierede. Det var jo tænkeligt, at Tyskland, hvis det var sikker paa, at have imod sig hele den engelske Flaade, vilde blive mindre uforsonlig. Det var dette, som Hr. Sazonoff stadig gjorde gældende overfor den engelske Regjering (2). Men Sir Ed. Orev vægrede sig imidlertid gjentagende ved at forpligte sig til noget paa dette Punkt, der kunde binde ham i Fremtiden. Saalænge Østerrig og Serbien alene var Parter i Sagen, vilde den offentlig Mening i England ikke have kunnet forståa, at man udsatte Landet for en Krig paa Grund af et Spørgsmaal, der ikke direkte berørte de engelske Interesser (5). Men hvis Konflikten lik en almindelig Karakter, var detutvivlsomt meget sandsynligt, at England blev draget med ind i den, men dets Standpunkt vilde da

afhænge af Omstændighederne, og af den Grund ønskede det at beholde sin Handlefrihed. Det var at lade forståa, at hvis Rusland loretoA et forhastet Skridt, vilde England ikke være med paa at tåge de Følger, der kunde blive Resultatet (4). Sir Ed. Grey tilføiede yderligere, at han vilde kunne forhandle med Tyskland med større Autoritet, hvis han ikke paa Forhaand optraadte som eveniuel Modstander(o). Han besad iøvrigt ganske særlige Forudsætninger for at (1) Cor. 8., n° 10. (4) Cor. 8., n° 17.

(2) Cor. 8., n° 6. (5) Cor. 8., n° 44.

(3) Cor. 5,, n° 24.

føre disse Underhandlinger, fordi han, uden særlige Forplig telser overfor nogen af de interesserede Parter, var i Stand til fuldkommen upartisk at bedømme Situationen. Han lagde ingenlunde Skjul paa, atøsterrig mulig kunde have alvorlige Klagegrunde mod Serbien (1) ; han gik endog saa vidt at sige, at dette sidste kunde have Nytte af en liden Lektion. Men han mente, at man, under Paaskud af at ydmyge Serbien, ikke skulde forsøge at ydmyge Rusland (2). Det serbiske Svar forekom ham at inaatte kunne tilfredsstille Østerrig mere, end man kunde have haabet ; han Baa deri, i det mindste, et Grundlag for Diskussion og Overveielse (3). Paa alle disse Punkter var det let at komme til Enighed med Rusland. Ogsaa dette erkjendte, at de Motiver, der havde været afgjørende for Østerrig, var meget forstaaelige, at " nogle af dets Fordringer var ganske fornuftige ", men at der var andre, der var uudførlige, i det mindste straks, for Eksempel Omarbeidelsen af Presse- og Foreningslovene, ligesom der var dem, der var uforenelige med Serbiens Va?r6i^ne6 som uafhængig Stat (4), " Hvis De ikke ", sagde Hr Sazonoff til den østerrigske Gesandt, " har andet Maal end at beskytte Deres Territorium mod serbiske Anarkisters Agi tation, saa er Deres Hensigter ber ettigede; men den Frem gangsmaade, De nar taget Deres Tilflugt til, er uforsvarlig. Tag Deres Ultimatum tilbage, modificer dets Form og jeg garanterer Resultatet " (5), sluttede han. Naar alt kom til alt, hvad han forlangte, var " at Serbiens Landomraade übeskaaret blev Aaranteret, at dets Ret som suveræn Stat blev respekteret, saa at det ikke blev Osterrigs Vasalstat. " Paa dise Yilkaar, erklærede han sig parat til at "anvende hele sin Indflydelse i Belgrad, lor at den serbiske Regjering strakte sig saa vidt som muligt henimod Forsoningen " (6). Midler blev lorss^te lor at naa dette liesultat. en lanke, kan lra lorste kavde udtalt, med swrre Lestemtked, loreslo^ Bir I^dv. (^rev, at de tire (1) Cor. 8., n° 5. (4) L. 0., n» 25.

(2 Cor. 8., n» 90. (5) L. J., n» 54.

(3) Cor. 8., n° 46. (6) Cor. 8., n« 55.

Stormagter, der ikke var direkte interesserede i Striden, traadte til som Mæglere. Frankrigs, Tysklands og Italiens Gesandter skulde have Myndighed til at konstituere sig i Konference med Bir Ed. Grey, for i Fællesskab at søge en Ddvei; men man skulde være enige om, saalænge disse Forhandlinger stod paa, at Serbien, Rusland og Østerrig " skulde afholde sig fra enhver militær Operation" (1). Denne Fremgangmsaade syntes at frembyde mange Fordele : Serbien vilde have lettere ved at give efter for Europa end for Østerrig, og ved at vinde Tid vilde man forøge Udsigterne til en fredelig Løsning. Tanken blev accepleret med Iver af Frankrig og Italien (2) Hr. Sazonoff erklærede sig ligeledes parat til at slutte sig hertil. Men i IVlelieintiden nav6e han søgt at naa hen mod en Forstaaelse ad en anden Vei : han havde tilbudt Østerrig at tale direkte med det uden at benytte nogen Mellemmand. Han maalte altsaa vente for at se, hvad man vilde svare til dette Tilbud. Men selv om denne Samtale, som han ønskede det, vilde blive til Virkelighed, vilde han have Interesse af, tænkte han, saalænge disse direkte Underhandlinger stod paa, at være i Kontakt med Magterne, og disse ogsaa med hinanden indbyrdes. De to Fremgangsmaader vilde saaledes, langt fra at udelukke hinanden, komplettere hinanden gen sidig. (5) England fik hurtig Besked om sit Forslags Skjæbne : Tyskland nægtede rent ud at beskjæftige sig dermed. Det accepterede vel, i meget vage Udtryk iøvrigt, det almindelige Princip om en Mægling gjennem de fire Magter, men nogen

Konference vilde det ikke vide ak. Det vilde være, sagde det, at lade Østerrig og Rusland fremstille sig for en Art Vold giftsdomstol, hvad der forekom det utilstedeligt. Forgjæves svarede Sir Edv. Grey og den engelske Gesandt i Berlin, at det simpelthen dreiede sig om en privat Forhandling uden Protokoloptagelse, man vilde blot i Fællesskab søge at finde (1) Cor. 8., n° 56.

(2) Cor. 8., n" 51, 49.

(3) Cor. 8., n°° 53 og 55.

ud, hvad der kunde forsøges (1). Hr v. Jagow holdt fast ved Bit Standpunkt, uden iøvrigt at begrunde det. Den 27 Juli kavde han med Hr J lllambon en Samtale om dette Emme, og paa et vist Tidspunkt antog den en patetisk Karakter. Da han endnu engang gjentog, at man ikke kunde " nedsætte en Konference til at behandle Østrigs og Ruslands Affærer ", protesterede Hr Cambon. Sir Edv. Greys Forslag, sagde han, er mere end et simpelt Formspørgsmaal. Det, det kommer an paa, er at forene England, Frankrig, Rusland og Italien " i Arbeide for Freden "; denne Samhørighed, naar den engang er dannet, vil saa kunne " ytre sig ved fælles Henvendelser i Wien og Petersburg ", og det vilde være et smukt og heldbringende Eksempel, at de to Alliancegrupper, i Stedet for stadig at staa stik imod hinanden, kunde handle i fælles Forstaaelse for at forhindre Konflikten : man vilde saaledes faa se, at der virkelig eksisterede en europæisk Aand. Men Hr v. Jagow gik stadig udenom med undvigende Ord. Han paaberaabte sig sine Forpligtelser mod Østerrig; han paastod, at han ikke engang kavde læst Ordlyden ak det serbiske Svar, som keie Europa dog kjendte (det var d. 27 juli). Da, træt og utvilsomt irriteret over disse uklare og undvigende Bvar, spørger Hr Cambon pludseligt sin Modstander," om Tyskland onsker Krigen ". Og da Hr v. Jagow ivrigt forsikrede om sine gode Hensigter, udbryder d6n franske Gesandt igjen : " Saa maa De handle i Overensstemmelse dermed. Naar De læser det serbiske Svar, saa vei Udtrykkene i Overensstemmelse med Deres Samvittighed, det beder jeg Dem om i Men neskehedens Navn, og tag ikke personligt noget ak Ansvaret for de Katastrofer, som De lader forberede sig (2)." Appellen tik ingen Virkning. vet ruBBiBks I^orBlgF Fik det ikk6 bedre, ven t vske Ke^erinF kavde Oau^e erkliVret, at den koretrak det; 0F der var i'o keller in^en Krund til at modBlVtt6 BiF det, da det Bl6t ikke korpli^tede (3). da man bad den (1) Cor. 8., n°° 43 og 67, n* 49.

(2) L. J., n° 74.

(3) L. J., n° 74; /.. 0.,

gt støtte det i Wien og venskabelig opfordre den østerrikske Regjering til at " slåa ind pgg denne Vei til Forsoning ", svarede Hr v. Jagow, " at han ikke kunde raads Østerrig til at give efter " (1). Østerrig gjorde heller intet for at nærme sig det russiske Synspunkt. En første, men ganske privat Samtale, imellem Hr Sazonoff og den østerrigske Gesandt, havde vel fundet Sted, og Resultatet syntes at have været tilfredsstil lende : man var principielt blevet enig om Karakteren af de Garantier, der med l^tte kunde forlanges af Serbien (2). Derfor bad Hr Sazonoff Grev Berchtold gt sende sin Gesandt den sædvanlige Fuldmagt og de nødvendige Instrukser, for gt den begyndte Samtale kunde fortsættes officielt. Men endnu d. 28 Kgv6e Hr Sazonofl intet Svar, saa han begyndte at lorBtgg, at " Østerrig ikke vilde tale " (-5) Og netop nu under rettede Grev Berchtold den russiske Gesandt i Wien om, gt han ikke kunde optage en Diskussion om Vilkaarene i den østerrigske Note (4). Det betød et principielt Afslag paa at underhandle (5). Forøvrigt indtraadte samme Dag den Begivenhed, som man havde villet forebygge eller forsinke. Efter det diplo matiske Brud havde Østerrig nøiet sig med at mobilisere : det lod endog skimte frem, at Fiendtlighederne ikke vilde begynde straks. Men, d. 28, som om man med et Snit vilde skjære over de igangværende Forhandlinger, blev Krigen erklæret, og de militære Operationer begyndte straks (6). Dette Skridt var saa meget mere beklageligt, som den ser biske chargé d'affaires i Rom netop d. 28 Juli

forelog et Skridt, der syntes i Stand til at lette Arbeidet for Freden. " Hvis der kan gives os ", sagde han," nogle Forklaringer om den Maade, hvorpaa de østerrigske Agenter har i Sinde at optræde iflg. Art 5 og 6, vil 6'6,-bis^ kunne a/ccs/itsT-s den (1) L. 0., n° 38. (2) L. 0., n° 32; Cor. 8., n° 56. (3) L. J., n» 82. (4) Cor. 8., n° 61. (5) L. 0., n° 50. (6) Allerede for Krigserklæringen havde Østerrigerne skudt paa to serbiske Dampere og beskadiget dem; to serbiske Handelskibe var blevne tagne af en ungarsk Monitør (Cor. 8., n° 65).

østerrigske Note i dens Helhed " (1). Hr di San Giuliano gjorde for sit Vedkommende Østerrig opmærksom paa, at hvis man ikke fandt det overensstemmende med sin Værdighed at meddele Serbien dette direkte, vilde Meddelelsen kunne gives Magterne til Viderebesørgelse til Serbien. Spørgsmaalet om Ordene enquétes og recherches var Synonymer eller ej, vilde da endelig kunde løses paa anden Maade end ved Vaabenmagt. Man spurgte sig selv, hvad Grunden kunde være til denne voldsomme Beslutning, der saa uventet var indtruffet midt under Forhandlingerne, som det syntes i den Hensigt at afbryde dem. Blandt de Formodninger, der opstod, kan anføres, hvad Hr Paléologue skrev d. 28, " at det mest for uroligende er, at Tyskland skulde have drevet det (Østerrig) til Angreb mod Serbien, for selv at kunne komme i Kamp med Rusland og Frankrig under Omstændigheder, som det for moder maa være de gunstigste for det, og paa veloverveiede Vilkaar " (2) .'Vi indskrænker os til at anføre denne Bemærk ning i dens Egenskab af historisk Akstykke. (1) Cor. 8., n° 64.

(2) L. J., n° 83.

111. —

Tysklands forste Ultimatum til Rusland (29 og 30 Juli).

Saaledes fjernede man sig mere og mere, efterhaanden som Krisen udviklede sig, fra en fredelig Løsning. For gjæves bestræbte England, Rusland, Frankrig og Italien sig for i Fællesskab at afværge det frygtede Udfald ; enhver af de Perioder, vi i det foregaaende har p»BB6r6t, var jo et Skridt henimod Krigen. Denne var endog saa nær, at den var lige ved at bryde ud d. 30 Juli. Triple-Ententen og Italien bliver ved at forhandle. Tysklands undvigende Standpunkt. — Alle troede, at hvis Serbien blev angrebet, vilde Rusland være nodt til straks at komme det til Hjælp (1). Og alligevel, selv efter Krigserklæringen, bevarede Hr Sazonoff sine forsonende Hensigter uforan drede. Den 29 Juli underrettede Hr Paléologue den franske Regjering om, at den russiske Regjering vilde gaa med paa ethvert Middel, som Frankrig og England kunde angive for at opretholde Freden (2). Det samme blev meddelt Lon don (5). Alt, hvad Hr Sazonoff bad om, var at man ikke spildte Tiden, saa Østerng kunde profitere af en saadan Forsinkelse og knuse Serbien. Tilsyneladende kunde man tro, at der endnu var store Udsigter til Fred, da Tysklands Standpunkt i dette Øieblik nærmest syntes at vidne om Tilbøieligheder i saadan Retning. Man skulde tro, at der havde fundet et Omslag Sted, og at Kabinettet i Berlin nu havde bestemt sig til at øve sin Indfly delse i Wien til Fordel for Freden. Den 29 om Morgenen (1) Cor. 8., n° 11.

(2) L. /., n° 86.

(5) Cor. 8., n» 78; L. 0., ncso.n c 50.

meddelte Hr v. Schoen, ganske vist kun officiøst, Hr Bien venu Martin, at " den tyske Regjering stadig bestræbte sig for at bevæge den østerrigske Regjering til at give Forkla ring paa sine Hensigter mod Serbien og Udstrækningen af de Operationer, den tilsigtede ". Kabinettet i Berlin, tilføiede han, haaber at modtage nogle nøiagtige Angivelser, som vilde være i Stand til at tilfredsstille Rusland.... Naar man ved, hvor vidt Østerrig vil gaa, vil man faa en Basis for en Diskussion (1). Den samme Meddelelse blev givet i Peters burg (2) og i London (3). Den 50 sagde den tyske Rigskansler til Sir E. Goschen, at " han trykkede paa Knappen " for at sætte Mæglingens Mekanisme i Gang ; han spurgte sig selv, om han ikke havde havt Uret i at gaa saa vidt som at raade

Wien til Maadehold, og om hans Iver maaske ikke netop fremskyndede Begivenhederne (4). Disse smukke Ord, hvor vage de end var, kunde synes beroligende. Men desværre har man hverken i de diploma tiske Dokumenter eller i Begivenhedernes Gang kunnet opdage noget Spor af den modererende Virksomhed, som Tyskland næsten indtil Overdrivelse paastod at være i Færd med at udøve. Den tyske Regjering har udgivet en Hvidbog, næsten ude luliiisnds bestemt til at fastslaa, at den ikke er ansvarlig for Krigen, og at den til Fordel for Freden har gjort alt, hvad der er menneskelig muligt. Den bedste Maade at bevise dsnns Paastand paa vilde have været at offentliggjøre ds Depecher, i hvilke den gav sin Gesandt i Wien disse frede lige Instrukser. Men af de syv og tyve Aktstykker, som Hvid bogen omfatter, sr der ikke et, der har dette til Maal. Intet Sted sr der Tale om at influere paa den østerrigske Regjering for at faa den til at moderere sin Uforsonlighed. Man ser vel i den den tyske Rigskansler oversende til Wien, i et Telegram af 27 Juli, men uden i nogen Henseende at støtte dem, Hr Sa zonoffs og Sir Ed. Greys Forslag, omtalt i dst foregaaende; (1) L. J., n° 94. (2) Cor. 8., n° 95, 2dea Tilføjelse. (4) Cor. 8., n° 107.

(3) Cor. 8., n° 84.

dernæst linder man en Oepeene al d. 28, hvor Hr v. Tschirsky svarer, at Grev Berchtold ikke vil acceptere dem som altfor sent ankomne, da Krigen med Serbien er erklæret ; det er det hele. Ganske vist, en diplomatisk Samling omfatter almindeligvis kun udvalgte Aktstykker. Men det vilde være for overraskende, at det tyske Kancelli netop skulde udelade dem, som det vilde have størst Interesse af at offentliggjøre. Har da Tysklands fredelige Tilbøieligheder, i Mangel af skriftlige Instrukser, lagt sig for Dagen i Handlinger? Da Østerrig eftertrykkeligt havde afvist de direkte Under handlinger med Rusland, var der kun et Middel at komme til et Resultat paa : man maatte tilbage til det engelske Projekt og faa de fire uinteresserede Magter til at interve nere samtidigt, under Form af en Konference eller paa en hvilkensomhelst anden Maade. Omstændighederne syntes gunstige. Nu, da Østerrig ved sit Bombardement af Belgrad I^av6s opnaaet en Art første Satisfaktion, vilde det maaske være mindre gjenstridigt til at indanke sin Sag for Europas Domstol. Paa den anden Side kunde de nye Indrømmelser, som Serbien erklærede sig parat til (se ovenfor p. 27), maaske lette et Arrangement (1). Derfor anmodede Hr Sa zonoff indstændigt om, at man gjenoptog det engelske Forslag (2). Sir Ed. Grey berører det altsaa paany til Fyrst Lich nowsky; men denne giver det samme Afslag som før, begrundet paa samme Maade : at han fandt det utilstedeligt, at Østerrig førtes for en europæisk Domstol. Men Sir Ed. Grey trængte paa : Tyskland har i Princin6t accevteret en Na?A ling. Hvis da Ord som " Konference " og " Voldgift " mishager det, behøver det jo blot at sige, under hvilken Form det anser den Mægling for mulig, som det selv betragter som nødvendig. Hvilkensomhelst Form det end foreslog, vilde den blive modtaget med Erkjendtlighed, hvis (1) Cor. 8., n° 90.

(2) L.0., n" 48.

den tillod Opretholdelse af Freden (1). Tyskland var saaledes nødt til at give Afkald paa di3B6 vage almindelige Udtryk, bag hvilke det hidtil havde forskanset sig, og endelig fremkomme med et bestemt Forslag. Man kunde laa Sikkerhed for, om den Mægling, hvorom den talte, kun var Ord, eller om der bag disse Ord laa noget virkeligl. Det blev, som Hr Cambon udtrykte sig, stillet lige foran Muren (2). Spørgsmaalet havde aabenbart bragt det i Forlegenhed, thi endnu d. 30 havde det ikke svaret; og man var dog nu paa et Tidspunkt, hvor selv Minutterne var mere end kostbare (3). Da Hr Cambon udspurgte Hr v. Jagow om Grunden til denne Opsættelse, undskyldte denne sig med, at, han " havde villet vinde Tid "; han havde bestemt sig til at gaa direkte paa Maalet og " havde spurgt Østerrig, hvorledes man kunde komme til at forhandle med det (4). " Han roste sig endog al, at han nav6e trængt ind paa det for at faa det til offentlig at erklære, at det med Aabning af Fiendtlighederne ikke havde andet Maal end at sikre sig selv de nødvendige Garantier for Bin Eksistens (s). Men selv om Østerrig

havde samtykket i denne Erklæring, -'ilde Forhandlingerne ikke være gaaet lettere, thi den østerrig-ungarske Regjering havde ofte forsi kret om, at det kun var nødvendige Garantier, den forlangte. Desværre vidste man ikke altid rigtig, hvad den mente der med. I det hele lykkedes det Tyskland ved denne Fremgangs maade, i Stedet for at svare, at smutte udenom det gene rende Spørgsmaal, der var stillet det : det undgik at sige, hvorledes det opfattede denne Optræden af Magterne, som det i Principet gik ind paa, men som det faktisk skjød fra sig paa enhver mulig Maade. Tiden var gaaet, uden at man var kommet et Skridt fremad. I°vBkland Bad imidlertid inds med et me^et Bimpelt Niddel til at arbeide lor breden : det var at iNF^e Bin IndllvdelBe i VN^tBkaalen KO3 Kabinettet i >Vien lor at kaa dette til kun at lorlanFe aeoeptabls (^gl-antisr. l(u3ignd inBkrDLnked6 Bi^ til (1) L. J., n° 98; Cor. 8., n° 84. (2) L. J., n" 81. (4) L. J., n» 109. (5) Cor. 8., n° 75.

(3) L. J., n" 108.

at forlange, at Østerrig respekterede, foruden Serbiens Terri torium übeBliaaret, dets I^etti^keder som suveræn Btat. Det vigtigste var jo, at Serbien ikke kom i politisk Afhæn gighed af Østerrig. Naar der blot paa dette Punkt blev givet Garantier, var Freden ikke længere tvivlBvm. Men da Hr Sa zonoff bad den tyske Regjering om at hjælpe ham med at opnaa disse, ino6toF han et Afslag. Hr v. Pourtal6B, med hvem han havde en Samtale om dette Spørgsmaal d. 29 Juli, indskrænkede sig til at svare, at han skulde oversende hans Anmodning til Berlin, men mere kunde han ikke gjøre. Han tilføiede, at ved at stille dette Forslag forlangte man af Tyskland, " at det skulde gjore overfor Østerrig, hvad man bebreidede dette, at det vilde gjøre overfor Serbien : man vilde gjore Indgreb i dets Suverænitet. Naar Østerrig erklærede, at det ikke havde nogen Pretention paa territorial Udvi delse, forpligtede det sig dermed til at tåge Hensyn til de russiske Interesser : en stor Indrømmelse af en Stat, der var indviklet i en Krig! Man maatte dog tillade det selv at ordne sine Affærer med Serbien. Der vilde være Tid til, naar Fredskonferencen skulde finde Sted, at komme tilbage til Spørgsmaalet, om og i hvilken Udstrækning Serbiens Suverænitet skulde spares (1). Tysklands virkelige Politik stemte altsaa slet ikke med dets Tale : skjønt stadig høitidelig forsikrende Bit levende Ønske om at opretholde Freden, forkastede det alle Midler til at naa dette Naal og uden at foreslaa noget andet i (1) L. 8., p. 9. — Der læses dog i Fortalen til Hvidbogen « Paa vor Foranledning modtog den østerrig-ungarske Gesandt d. 29 Juli Instruks om at tale med Hr Sazonoff. Grev Szapary blev autoriseret til at forklare den russiske Minister den Serbien tilstillede Note, samt til at acceptere enhver Idé, der kom fra Rusland, ligesom til at diskutere med Hr Sazonoff ethvert Spørgsmaal, der berørte Forholdet mellem 68t«rriF og Rusland (p. 10) ». Man har set ovenfor, hvilken Tone den tyske Gesandt anslog overfor Hr Sazonoff nelop d. 29 Juli: der er ikke el eneste Spor af de forsonlige Tilbøieligheder, som i samme øjeblik Regjeringen i Berlin skulde have indgivet Kabinettet i Wien. Desuden havde Grev Berchtold afslaaet enhver direkte Samtale med Rusland. Det vil ses, hvilken Respekt Hvidbogen har for Sandheden. Endelig citerer den naturligvis intet Aktykke til Støtte for sin Paastand. É. DURKHEIM Og E. DENIS (NOrV.).

Stedet. De Principper, der besjælede den tyske Regjering, forklarer denne Tvetydighed. Efter dens Mening havde Rusland ingen Grund til at intervenere, men burde tværti mod stille sig ligegyldig overfor Serbien : fra det Øieblik af, at Østerrig havde lovet at respektere det serbiske Terri torium, var der intet mere, man kunde forlange af det. Og dette kunde Rusland ikke gaa med paa. Den Fred, som Tyskland erklærede sig saa ivrig efter at arbeide for, var saaledes en Betingelse underordnet, som gjorde Krigen uundgaaelig. Den Mægling, det tilbød, var det modsatte af en Mægling; thi en Mæglers Rolle bestaar ikke i at se bort fra den ene af de paagældende Parters Interesser og deres Krav. Det talte om at bilægge Konflikten, men glemte den Vanskelighed, der var Oprindelsen til den. Den udslyngede Ordet Forsoning, men forstod ved det den rene og skjære Underkastelse ak

en ak de to >lo6Btan6er6. Intet Sted træder denne Modsigelse stærkere frem end i de to Telegrammer, der paa denne Tid afsendes af den tyske Keiser til Keiseren ak Rusland. Netop hjemkommen lra en Lystseilads, d. 26, telegraferede Wilhelm II til sin Fætter d. 28 for at sige ham, at han vilde gjøre sin Indflydelse gjældende i Wien; men samtidig erkiNrelle han med Vægt, at Østerrigs Krav var fuldstændig berettigede; og da Czaren i sit Svar bestred dette, telegraferede Wilhelm II paanv for at hævde det; han tilføiede bydende, at Rusland i den østerrig-serbiske Krig burde nøies med at være Tilskuer, hvilket iøvrigt vilde falde det let (i) . Men det, som bedst viser, hvorledes Tyskland i Virkelighe den var stemt, det er, at netop i de Dage, da disse Forhand linger stod paa, forberedte det on Handling, som, hvis den. havde faaet det forønskede Resultat, vilde have faaet Kri gen til at bryde ud straks. Tysklands forste Ultimatum til Rusland. — Fra det Øie blik, Krisen var brudt ud, havde Rusland maattet lænke (i) L. 8., 3*° 20 og 22.

paa de nødvendige militære Skridt. Den 25 Juli fandt et >Vlinißt6rraad Sted under Czarens Forsæde, og her blev forud set 80M on Mulighed Mobilisationen af tretten Armékorps, bestemte til eventuelt at optræde mod Østerrig. Men denne Mobilisation skulde dog ikke blive effektiv, undtagen hvis Østerrig greb til Vaaben mod Serbien, og efter nærmere Underretning fra Udenrigsministeren (1). Den 29 Juli ansaas Øieblikket for at være kommet. Krigen mod Serbien var b6^n6t den lorsFggsncls Dag; vderli^sre vægrede Østerrig sig ved enhver Overenskomst og ved enhver Samtale ; ende lig havde det allerede mobiliseret otte Armékorps og havde endog begyndt at samle Tropper sammen i Galicien paa den russiske Grænse (2). Det blev derfor bestemt, at man skulde mobilisere fire militære Distrikter. Denne Afgjorelse blev meddelt den tyske Regjering officielt i den mest venskabelige Form med Forsikringen om, at Rusland ingen agressive Hensigter havde mod Tyskland (5). Østerrig selv fik Underretning om, at Mobilisationen ikke burde udlægges som en fiendtlig Akt, men blot som " et Mid del til at tilkendeFivo (^arenB HenBiFt og Ret til at frem sætte en Mening i Ordningen af det serbiske Sporgsmaal ". Den osterrigske Regjering lod heller ikke til at føle sig urolig : <ler fandt endog d. 50 en Samtale Sted mellem Grev Rerch told og Hr Schebeko, russisk Gesandt i Wien, hvor der udveksledes meget fredelige Ytringer (4). Vi skal senere komme tilbage hertil. Men Tyskland, skjønt det slet ikke var truet, tog helt anderledes paa Tingene. Selve d. 29 erklærede Grev v. Pour taleß til Hr Baxonotl, at hvis Rusland ikke holdt op med 'sine militære Forberedelser, vilde den tyske Armé faa Mcbilisations-Ordre ; og Begivenhederne belærer 08 om, at for Tyskland betyder Mobilisation Krig (5). Men desuden skete denne Notification, siger Hr Sazonoff, i en Tone som bestemte " den russiske Regjering til den samme Nat (1) /,. J.., n» 50. (4) L. ./., n° 104.

(2) L. ./., n°° 95, 97, 101. (5) Cor. 8., n° 70 (5) Jfr. L. 8., Fortale, p. 7.

(29-50 Juli) at befale Mobilisationen af de tretten Armékorps, hvis Bestemmelse var at operere mod Østerrig (1) ". Den tyske Regjering frygtede altsaa ikke for at udlose Krigen over Europa i Anledning af en Forholdsregel, der ikke berorte det, og som kun var rettet mod Østerrig, og som dette akcepterede uden Protest. Og Truslen var meget nær ved at blive til Yirkelighed. Om Aftenen d. 29. blev et ekstraordinært Statsraad afholdt i Potsdam under Keiserens Præsidium. De militære Autorite ter var ogsaa tilkaldte. Hvad der blev vedtaget her, blev ikke offentliggjort, men det var ganske sikkert ikke i Fredens Favor; thi i Løbet af Natten lod Rigskansleren den engelske Gesandt, Sir E. Goschen skyndsomt tilkalde; efter overfor denne at have udtalt Frygten for, at, en europæisk Konflagra tion blev uundgaaelig, gjorde han " et stort Bud for at sikre sig Englands Neutralitet ". Hvis Storbritannien gaar ind paa, sagde han, at holde sig udenfor, var den keiserlige Regjering parat til enhver Garanti for, at den ikke, i Tilfælde al Seir, vilde søge nogen territorial Vinding paa Bekostning af det franske Kontinent ; dog vægrede han sig ved at paatage sig en lignende Forpligtelse for de franske Koloniers Vedkom mende. Samtidig lovede han, at Tyskland skulde respektere Hollands Neutralitet, hvis denne ogsaa blev respekteret a f de øvrige krigsførende Magter. Hvad Belgien angik, saa " vilde de Operationer, som Tyskland kunde blive nødsaget

til at udføre (der) afhænge af, hvad Frankrig vilde gøre " ; alle KviB Lel^ien ikke billede Bi^ iinod "lvBkland, vilde det dlive rommet elter Krigen. Nan Bluttede med at. ininde om, at lra kan var koinnien til Nauten, kavde kan altid kavt til at komme til en med Ln^land. " ttan kaabede, at diBse I^orsikrinFor kunde klive Lasis kor (1) L. J. — Da Hr Viviani imidlertid havde tilkendegivet ham Ønsket om, at ingen Disposilion blev taget, som kunde være et Paaskud for Tyskland til en almindelig Mobilisation, lod Hr Sazonoff ham vide å. 50 om Natten, at Generalstaben havde ladet de militære Forholdsregler udsætte, som vilde have kunnet udlægges i dobbelt Betydning (L. /., n° 102).

denne Forstaaelse, som han saa ivrigt ønskede. Han tænkte hermed paa en almindeligNeutralitets-Overenskomstmellem Tyskland og England... og Loftet om den brittiske Neutrali tet i Konflikten vilde tillade ham at skimte Midlerne til at realisere sit Ønske (i). Den Kjendsgjerning, at denne Samtale fandt Sted som uopsættelig umiddelbart efter Konferencen i Potsdam, bevi ser, at den var bleven bestemt ved de paa denne Konferencc tagne Beslutninger, og at det Sporgsmaal, hvorom Kansleren talte med Gesandten, af ham blev betragtet som ganske særlig paatrængende. Dette Sporgsmaal lod formode, at Krigen var erklæret, det vil sige, at der netop i Potsdam var ta^et Beslutninger, som gjorde Krigen overhængende. Og virkelig : d. 30 henimod Kl. 1 Em. udsendte LokalAnzeiger en Ekstraudgave, der bekjendtgorde Dekretet om General-Mobilisationen (2). Imidlertid telefonerede Hr v. Jagow en Time efter til (i6Bgndtorn6, for at dementere Efterre tningen, og Regjeringen lod beslaglægge Eksemplarerne af Avisen. Men Lokal-Anzei ger, som. halvofficielt Organ, vilde ikke have sat en Ekstraud gave op om en saa alvorlig Meddelelse, hvis Beslutningen ikke virkelig havde været taget. Men man havde bagefter bestemt at tilbagekalde Ordren uden at underrette Bladet derom. Dette Omslag medførte en ny Henvendelse fra Hi' v. PourtaleB : samme Nat mellem d. 29 og d. 50 vendte han tilbake til Hr Baxonoll, hvor han paanv trængte paa, for at Rusland skulde standse sine militære Forberedelser, men det skete rigtignok i en betydelig mindre kategorisk Tone, der ikke mere var truende. Han indskrænkede sig til at sporte om, paa hvilke Betingelser, Rusland vilde hæve sin Mobilisation. Ultimatum var trukket tilbage (5). Den Samtale, som Hr v. Bethmann-Hollweg havde havt faa Timer i Forveien med Sir E. Goschen, havde sandsynlig viß sin store Andel i denne forandrede Holdning. Den (1) Cor. 8., n° 85.

(2) L. 0., n» 61.

(3) L. J., n° 105.

engelske Gesandt liavde nemlig givet ot meget reserveret Svar paa den varme Appel til ham og paa de gjorte Tilbud. Han havde indskrænket 3ig til at svare, at Sir Ed. Grey elter hans Mening neppe var tilbojelig til at forpligte sig paa nogensomhelst Maade, men vilde beholde sin Frihed (1). Yderligere erfarede Kansleren lidt senere paa Natten, gjen nem et Telegram fra London, at der den samme Dag havde fundet en Samtale Sted mellem Sir Ed. Grey og den tyske Gesandt. Sir Ed. Grey havde paa eget Initiativ meddeM Fyrst Lichnowsky, at hvis Krigen brød ud, og hvis Rusland og Tyskland drog Frankrig med ind i den, vilde han i ingen Henseende lorpii^ty sig til at " staa udenfor. " Han havde desuden tilføiet, at hans Ord ikke maatte opfattes som en Trusel, hvorfor han o^Baa vægrede sig ved at gjøre nærmere Rede for de Omstændigheder, der kunde foraarsage Englands Intervention. Han ønskede kun at bevare sin Frihed. Men han vilde blot ikke, at hans venskabelige Forhold til Fyrsten skulde vække Ideer hos den tyske Regjering om, at England i alle Tilfælde vilde holde sig udenfor. Og navnlig var det ham om at gjøre, at man ikke en vakker Dag kunde bebreide ham at have forledet Tyskland til en Vildfarelse og dermed at have fort Regivenhederne ind i et Spor, de maaske ellers ikke vilde være kommef ind i (2). Denne Samtale, en Bekræftelse af den foregaaende, var endnu mere betegnende, og Hr v. Bethmann-Hollweg forstod godt dens Rækkevidde (5). For Tyskland var Englands Neutralitet af meget stor Vig

tighed (4) ; Kanslerens Holdning er, bl. andre forøvrigt, det bedste Bevis derpaa. Den eneste Grund nemlig, som der paa nærværende Tidspunkt kunde være til en almindelig Mobili sation mod Rusland var uholdbar, naar Østerrig som den eneste inter6s36red6 ikke gjorde nogen Indvending mod de russiske Forberedelser. Det var altsaa at frygte, at en under disse Forhold erklæret Krig kunde blive en af de Omstæn (1) Cor. 8., n» 85. (2) Cor. 8., n° 89. (4) Cor. 8., n°° 75 og 76.

(3) Cor. 8., n° 98, in fine.

digheder, som Sir Ed. Grey kavde talt om, og som kunde tvinge ham til at intervenere. Det var derfor, man tog det Parti at opsætte de allerede fastlaaede Forholdsregler og vente (t). Nyt fredeligt Forslag fra Rusland afvist af Tyskland. — Men

denne Episode gav Hr Sazonoff en ny L^eilighed til at vise Oprigtigheden af sine fredelige Hensigter. Under sit andet Besøg i det russiske Udenrigsministerium, havde Hr v. Pourtalés endnu engang gjentaget, at Østerrigs Løfte om ikke at efterstræbe det serbiske Territorium burde være tilstrækkeligt for Rusland. " Det er ikke alene det serbiske Territorium übeskaaret, vi maa vogte over ", sva re6e Hr 3axonotl, det er oFBaa " dets suveræne Uafhængig hed ". Derpaa tilføiede han : " Det er en altfor alvorlig Tid til ikke at forklare Dem hele min Tankegang. Naar Tyskland intervenerer i petei^burF, me6en3 det vægrer sig ved at intervenere i Wien, søger Tyskland kun at vinde Tid for at lade Østerrig knuse det lille serbiske Kongerige, før Rusland kar kunnet komme til Hjælp. Men Keiser Nicolais Ønske om at forhindre Krigen er Baa stort, at jeg i hans Navn vil gjøre et sidste Forslag : Hvis Østerrig i Erkjendelse af, at dets Kon flikt med Serbien har antaget Karakteren af et Spnrgsmaal af europæisk Interesse, erklærer sig villig til at stryge i sit Ultima tum de Bestemmelser, der griber md i Serbiens Suveræni tet, forpligter Rusland sig til at holde op med sine militære Forberedelser " (2). Grev v. Pourtalés lovede at tilstille sin Regjering dette Forslag. Men saasnart Hr v. Jagow havde gjort sig bekjendt med det, erklærede han det samme Dag uakceptabelt for Østerrig (3), selv uden at have spurgt dette. Kort sagt der (1) / den tyske Hvidbog, saalidt som i dens Fortale, findes der intet Spor af dette Ultimatum, heller ikke af de dermed forbundne Begivenheder. (2) L. J., n°lo3; L. 0., n° 60. (3) L. 0., n° 65; L. «/., n° 107. — / Hvidbogen er der intet Spor af dette nye Forsøg paa Forsoning.

er i denne Periode en udpræget Modsigelse imellem den tyske Regjerings Ord og Handlinger. Og man har Ret til at spørge sig selv, om dels Ord ikke skulde dække over dets Handlinger og skgbft Tro pa», at de Skridt, som Tyskland havde taget eller forberedte paa dette Tidspunkt, skyldtes dets Modstanderes steile Holdning, at de var foretagne paa Trods af det selv og de fredelige Følelser, som det havde lagt for Dagen i sine Ord.

IV. — Krigserklæringen til Rusland og Frankrig (31 Juli — 3 August).

Vi kommer nu til Løsningen. Paa Grund af den Utryghed og gjensidige Mistillid, hvori alle Europas Folkeslag levede, stiller Mobilisations-Spørgsmaalet sig paany som endnu mere brændende, og det bliver Krigen. Tysklands andet Ultimatum til Rusland. — Østerrig havde endnu kun mobiliseret en Del af sine Tropper. Men d. 51 Juli, tidlig om Morgenen, blev General-Mobilisationen dekreteret : enhver Mand mellem 19 og 42 Aar blev indkaldt (1). Det var et givorii^t Skridt. Men Grev Berchtold troede utvivlsomt at kunne foretage det uden slemme Følger; thi Dagen før var han blevet enig med Hr Schebeko om, at der ikke skulde være Grund til at betragle som fiendtlige Akter de militære Forberedelser, som kunde komme til at finde Sted, hverken fra den ene eller anden Side. Da Rusland erfarede dette Skridt, ansaa det det for natur ligt at tåge de samme Forholdsregler; det vidste tillige, at Tyskland i flere Dage havde forberedt sin Mobilisation : Flaaden fra de norske Farvande vendte tilbage til Tyskland ; Reservemandskabet havde faaet Ordre til ikke gt forlade Landet (jvp. ovenfor p. 11.); do lraværende Officerer vgr blevet hjemkaldte, Eierne af Automobiler havde faaet Opfor dring til gt holde

deres Vogne disponible til de militære Autoriteter; betydelige Troppebevægelser fandt Sted tillands og tilvgnds op imod den finske Bugt, elc. Under disse Om (1) L. /., n° tis.

stændigheder, navnlig paa Grund af den store Langsomhed, hvormed den russiske Mobilisation finder Sted, ansaas det for umuligt at vente længere. Den 51 Juli, hen- imod Middag blev Hær og Flaade mobiliserede i sin Helhed (1). Østerrigmodtog Efterretningen uden Indvendinger : netop paa det Tidspunkt var Forholdet mellem de lo Lande, som vi skal faa se, ifærd med at blive bedre, og fra nu af begyndte de at bedre sig yderligere. Men i Berlin reiste der sig stærke Protester, der straks lagde sig for Dagen i Handling. Allerede Kl. 2 om Eftermiddagen havde Keiser Wilhelm sendt Czaren et Telegram holdt i en meget truende Tone. Han talte heri ikke endnu om den russiske Mobilisation, men beklagede sig kun over militære Forholdsregler, der var tgAet ilnoci ham naa hans Østgrænse. Han erklærede, at han vilde være nødt til at tåge de " samme defensive Forsigtigheds regler, " og uden dog at sige, at Krigen nødvendigvis vilde resultere deraf, lod han forståa, at Krigen vilde være uund gaaelig, hvis Rusland vedblev at ruste; han fraskrev sig Ansvaret paa Forhaand og lod det fuldstændigt falde tilbage paa Keiser Nikolai (2). Krigsfare-Tilstanden (Kriegsgefahr (1) Cor. 8., n" 113; L. J.; n° 118. — Den viglige Kjendsgjevning, at den østerrigske Generalmobilisalion er af tidligere Dato end den russiske Gcneralmobilisation er intet Sted antydet i Hvidbogen. Dette Forspring i Tidsfølge er dog i hvert Fald sikkert. Det bekræftes ikke alene i et uforbeholdent Telegram fra Hr Paléologue, men ogsaa i den Rapport, som sir Bunsen har sendt sin Regjering efter sin Tilbagekomst til England {Cor. 8., n° 161). Der er ganske vist et Telegram fra samme Gesandt, der angiver General-Mobilisationen af Hær og Flaade til 1° August {Cor. 8., n° 127). Men dette maa forstaas saaledes, at 1 August var Mobilisationens første Dag; Dekretet var offentliggjort den foregaaende Dag. Den tyske Presse har gjort meget Væsen af et Brev, skrevet af en belgisk diplomatisk Agent, ved Navn de I'Escaille; det blev opsnappet af det tyske « sorte Kabinet ». Hr de l'Escaille lægger her for Dagen ret venBli»delisss l'sleiBer for Tyskland og siger, at det har gjort, hvad der var muligt for at forebygge Krigen. Et Punkt viser, hvilken 1"iI1id, de Kilder fortjener, hvor Hr de I'l^Bogill6 har søgt sine Oplysninger : i dette Brev, dateret 50 Juli, siges det, at Dekretet om General-Mobilisationen er bleven offentliggjort d. 30 K1. 4 0m Morgenen; det er ganske sikkert urigtigt. Datoen for en Offentliggjørelse af denne Art vil dog være let gt konstatere. (2) L. 8., Fortale, p. 13.

zustand) var øieblikkelig blevet dekreteret; Dekretet er maaske endog al tidligere Dato end Telegrammet : denne Forholdsregel har til Virkning at afbryde Forbindelserne mellem Tyskland og de øvrige Lande ogtillader Regjeringen umiddelbart at skride til en veritabel Mobilisation. Endelig ved Midnat, da den russiske Mobilisation var blevet kjendt i Berlin i Mellemtiden, gav Grev v. Pourtalés sig til at opfordre Hr Sazonoff til i Løbet af tolv Timer at standse alle militære Forberedelser " ligesaavel mod Tyskland som mod Østerrig ", i modsat Fald vilde Tyskland mobilisere (1). Det var et Ultimatum i en for et stort Land særlig saarende Form, idet Rusland afkrævedes et Svar indenfor en bestemt Frist. Yderligere krævede man, at det ophørte at mobilisere, ikke alene mod Tyskland, d. v. 8. paa SBtpreußß6Nß Grænser, men ogsaa mod Syd, mod Østerrig, som dog mobiliserede af al Kraft. Den tyske Regjering tænkte ikke engang paa, at det i hvert Fald vilde have været af største Billighed at stille det samme Forlangende til Regjeringen i Wien. Med andre Ord, man forlangte, at Rusland overfor Østerrig stillede sig i en Art vitterlig Underlegenhed, som Østerrig ikke engang for drede. Da Sir E. Goschen overfor Hr v. Jagow udtalte sin Forbauselse over, at han saaledes havde gjort Ultimatum uakceptabelt for den russiske Regjering, fik han til Svar " at det var lor at forhindre Rusland i at sige, at hele Mobilisa tionen udelukkende var rettet mod Østerrig " (2). Som Hr v. Pourtalés udtrykte sig, hvis dette ikke endnu var Krigen, saa var det meget nær derved. Ny Form for Porlig, akcepteret af Osterrig, men afvist af Tyskland. — Imidlertid fortsattes Forhandlingerne paa dette Tidspunkt udenfor Tyskland, med en saa gunstig Vending, som de ikke

endnu havde kavt. Hvis de tyske Trusler ikke havde eksisteret, kunde man have troet paa en snarlig Fred. Vi kar allerede Bet l^lr ovenlor, p. 35) at 6er elter 6en par(1) L. 8., n° 25.

(2) Cor. 8., n° 121.

tielle Uobili3ation ak den russiske Ui»r, havde sundet en i en meget forsonlig- Tone holdt Samtale Sted i Wien mellem Grev Berchtold og Hr Schebeko. Men vi har ikke endnu omtalt ds vigtigste Ytringer, som blev udvekslet i denne Samtale. Man havde ikke indskrænketsigiil gjensidig at give hinanden fredelige Forsikringer, men var gaaet til Bunds i Sagen. For førsle Gang havde man talt om den østrig-serbiske Konflikt og Maaden at ordne den paa. Man blev enig om officielt at gjenoptage de Underhandlinger, som Hr Sazonoff og Hr Szapary havde begyndt privat, og som Grev Berchtold havde afbrudt d. 28, ved at afslaa sin Gesandt den nødven dig Fuldmagt til at fortsælte dem (se ovenf. p. 27) : dette Afslag skyldtes en Misforstaaelse, sagde den østerrigske Minister, men Hr. Szapary skulde øjeblikkelig faa " Autori sation til at diskutere, hvilket Forlig der var foreneligt med den VNr6iFke6 og Prestige, der laa de to Keiserriger paa Sinde i lige Grad ". Ingensinde havde Østerrig gjort en Indrømmelse af lignende Betydning. Desuden forsikrede den russiske Gesandt paa sin Side, " at hans Begjering vilde tåge meget storre Hensyn, end man formodede, til det østerrig-ungarske Monarkis Fordringer " (1). Netop nu beklager Tyskland sig til de forskjellige Magter over, at dets L6Bt,ra?b<3lB6r for at preike Fred og Modera tion i Wien forstyrres og lammes af den russiske Mobilisa tion mod Østerrig (2). Østerrig havde tværtimod aldrig vist sig saa forsonlig og tilbøielig til at forhandle. Det er umuligt at opdage, hvem der har kunnet bemyndige den tyske Begje ring til at tale saaledes, da de nu kjendte Fakta saa helt er i Modslrid dermed. Sandheden er den, at med den russiske Mobilisation indtræder et kritisk Øieblik, og fra dette Tids punkt fremtræder Kontrasten mellem Tysklands og Østerrigs Holdning stadig bliver mere og mere udpræget. Jo mere krigersk det første bliver, des mere tilbøielig bliver det andet til Fred. (1) L. J., n° 104. (2) Cor. 8., n°° 98, 103, 108; L. 8., Kejserens Telegram, Fortale, p. 13.

Et nyt Forslag, udarbeidet af England og Rusland, skulde desuden gjøre dette Omslag lettere for Østerrig. Den 29 Juli havde Sir Ed. Grey i en Samtale med den tyske Gesandt udtalt, at der maaske kunde være et Middel til at gjøre on Mægling principielt lettere akceptabel : saasnart Østerrig havde besat en Del af det serbiske Territorium, skulde det erklære, " at det nu ikke i-^kkocift længere frem, før Mag terne liav6s gjort en ny Anstrængelse for at mægle imellem Rusland og det " (1). Dagen efter, 50 Juli, fik Sir Edv. Grey Meddelelse om det Forslag, som Hr Sazonoff Dagen før havde overbragt Tyskland med Hr v. Pourtalés som Mellem mand, og som don tyske Regjering havde afvist, (se ovenfor p. 59). Det forekom Sir Ed. Grey, at der var nogen Forbin delse mellem dette Forslag og hans, og at Hr Sazonoffs med en Smule god Vilje kunde modificeres saaledes, at det kunde forenes med det, han havde havt Ideen til (2). Hr Sazonoff gav efter for dette Ønske og foreslog følgende Affattelse : " Hvis Østerrig samtykker i at standse sine Armeers Fremmarsch paa serbisk Territorium, og hvis det gaar med paa, i Erkjendelsen / af, at den østerrig-serbiske Konflikt har antaget Karakteren al et Sporgsmaal af europæisk Interesse, at Stormagterne undersøger, hvorledes Serbien kunde tilfredsstille den øster rig-ungarske Regjering, uden at der gjøres Indgreb i dets Ret som suveræn Stat eller i dets Uafhængighed — lornliFter Rusland sig til at bevare en afventende Holdning " (5). Ved at foreslaa denne Formel gjorde lir Sazonoff et nyt og stort Offer paa Fredens Alter; thi, eftersom han heri erkjendte Invasionen al de østerrigske Tropper i Serbien som en Kjends gerning, gav han sig Udseende al at stadfæste den som berettiget. (1) Cor. 8., n° 88. — Den tyske Regjering forsikrede Sir Ed. Grey om, at den havde oversendt dette Forslag til Wien, og der havde støttet det (Cor. 8., n° 88 og 403). Vi skal iaa se, at da Hr Sazonoff vilde have akcepteret det med en übetydelig Modifikation, vilde Tyskland ikke høre Tale derom. I Hvidbogen er der i alle Tilfælde ikke et eneste Sted, hvor der tales om den Paavirkning, som der skal være udøvet paa Regjeringen i Wien ved denne Leilighed. (2) Cor. 8., n° 103. (3) L.

0., n° 67.

England og Frankrig akcepterede uden Nolen dette nye Forslag. Hvis Østerrig blot paa sin Side vilde slutte sig dertil, vilde 6et sidste til Rusland stillede Ultimatum være henBi^tBisBt. Tyskland opnaaede Satisfaktion, thi den russiske Mobilisation maatte standse af sig selv, saasnart Østerrig havde samtykket i de forlangte Indrømmelser. Østerrig sam tykkede straks og meddelte det til Tyskland (1). Det akcep terede Princippet om Mæglingen ; det akcepterede endog at diskutere det d. 25 til Serbien sendte " Ultimatums Sub stans " (2). Samtidig afgav det det ene fredelige Bevis oven paa det andet. I Wien lod Grev Berchtold den russiske Gesandt kalde og " bønfaldt ham om at gjøre alt, hvad der var ham muligt for at sprede det fuldkommen falske Indtryk, som man havde i Petersburg " : det er med Urette, sagde han, at man der anklagede Østerrig-Ungarn " for brutalt at have lukket Døren for Underhandlingerne. " I Paris og i London lod han meddele, at den østerrig-ungarske Regjering " ikke Kav6s til HkNBi^t at gjøre /n</F?-eb i ss^b/ens suveræne Rettigheder, heller ikke til at opnaa nogen territorial Udvi delse " (3). Rusland havde aldrig forlangt mere. Da derfor Hr v. Schoen blev gjort bekjendt med disse Underhand linger og deres Resultater, som hans Regjering havde ladet ham uvi66n66 om, kunde han intet andet end erkjende d. 1 August om Morgenen, at der var " et Glimt af Haab " (4). Naar han derfor trods alt udtrykte sig saa reserveret, var det utvivlsomt, fordi den Tavshed, som hans Regjering iagttog om disse vigtige Forhandlinger, ikke forekom ham noget godt Varsel. Og dette Forslag, som alle de andre Stater fandt antageligt, som de i Konflikten mest direkte engagerede Parter var ivrige efter at akceptere, det skjød Tyskland til Side. Forgæves beflittede den engelske Gesandt i Berlin sig 6. 1 August paa at gjøre det besynderlige i Si tuationen klart for Hr. v. Jagow : den største Uoverens(1) Cor. 8., n» 135. (2) Cor. 8., n° 135. (3) Cor. 8., n° 137; L. 0., n° 73. (i) L, J., w 125.

stemmelse bestod mellem Østerrig og- Rusland; Tyskland intervenerede kun som Østerrigs Allierede ; hvis altsaa de to interesserede Stater var enige om at tale, hvilket var Til fældet, vilde det være ulogisk, at Tyskland hindrede en fredelig Løsning, " hvis det ikke ønskede Krigen for sit eget Vedkommende " (l).Hr v.Jagow vilde intet høre. Ganske vist, " hvis Rusland ikke havde mobiliseret mod Tyskland, vilde alt kunne være arrangeret ", sagde han. Nu er det altfor sent. Den tyske Regjering har kun en Ting for Øie : der er rettet en Øpfordring til Rusland; det er nødvendigt, at det underkaster sig den. Og de store Indrømmelser, som Østerrig gik med paa, har ingen Betydning i Tysklands Øine, da de, som Hr v. Jagow paastod, skyldtes Tysklands Indflydelse. Det 6r beklageligt, at de Depecher, der indeholder 66 Fornuftens Raad, som Tyskland erklærer at have givet Wien, ikke er blevet offentliggjorte ! Men især er det over raskende, at Tyskland har tilraadet Wien et saa eksemplarisk Maadehold i 66 Dage, der gaar fra d. 29 til 6. 51 Juli d. v. 8. netop paa det Tidspunkt, da dets egen Holdning blev rent ud krigersk! Men, hvilken Aarsag Østerrigs Fornuft end skyldtes, krævede 6a ikke Omsorgen for Europas og Civili sationens almindelige Interesser, at man førte den " til Protokols " og lod Fredens Sag profitere deraf, og det Baa meget 653!N6r6 som den tyske Regjering samtidig opnaaede alt, hvad den forlangte : Standsningen af den russiske Mobi lisation (2). paa 66t 6a 6onn6 3ainwl6 lanclt, 8t66, var 66N t^Blv6 Uobili3ation a1i6r666 66kr6t,6r6t (1 /Vu^.).

Krigserklæring til Rusland. — Nu er der ikke mere Spørgs maal hverken om Serbien eller Forbrydelsen i Sarajevo, hverken om Østerrig eller dets Ultimatum. Tyskland og Rusland staar Ansigt til Ansigt. Det var 6. 1 August Kl. (1) Cor. 8., n° 138. (2) Det russiske Forslag, ædret af England, er lige saa lidt som de esterrlgske Indrømmelser omtalt i Hvidbogen.

12 Middag, at Fristen for Ultimatum udløb. Rusland ansaa det naturligvis for under sin Værdighed at svare indenfor den foreskrevne Tidsfrist, 80M8aa hovmodig var indskjærpet det. Keiser Nicolai vilde imidlertid ikke lade Krigen blive erklæret uden at kave gjort en ny og sidste Anstrængelse for Freden. Neppe var Frislen udløbet, før han 1 August Kl. 2 om Efterm. sendte følgende Telegram til Keiser Wil helm : " Jeg forstaar, at Du er nødt til at mobilisere; men jeg vilde gjerne af Dig have den samme Garanti, som jeg har givet Dig (1), d. v. s. at disse Forholdsregler ikke betyder Krig, og at vi fortetter vore Forhandlinger for vore to Landes Vel og den almindelige Fred, der begge er os saa dyrebare. Det vil med Guds Hjælp lykkes vort lange prø vede Venskab at forhindre Blodsudgydelse. Jeg beder Dig indstændigt derom, og jeg venter med Tillid Bvar fra Dig " (2). Det var en klar Tilkjendegivelse af, at han stadig var parat til ethvert Forsoningsforsøg. Men samme Dag afviste Keiser Wilhelm med Hovmod dette Forslag. " Et øieblikke ligt Svar fra vin Regjering, " telegraferede han, " klart og utvetydigt er det eneste Middel til at afværge en Kalamitet uclen Ende. Saalænge jeg ikke har modtaget dette Svar er det mig umuligt til min levende Beklagelse at. komme ind paa Indholdet af Dit Telegram. " Denne Afvisning var brutal. Samme Aften Kl. 7107 10 var Krigen officielt erklæret Rusland af Tyskland. I den Note, som Hr v. Pourtalés i den Anled ning overgav Hr Sazonoff var den eneste Klagegrund : Afsla get at svare paa det tyske Ultimatum (5). Det er mærkeligt at notere, at Hr v. Jagow, da han næste Dag gav Medde lelsen til Sir E. Goschen, mente at burde begrunde den anderledes (4). Russiske Tropper skulde have overskredet Grænsen; det skulde altraa have været Rusland, der i Virke ligheden havde taget Initiativet til Krigen. Men selvfølgelig var denne Beskyldning, som intet Bevis støttede, og som (1) Denne Garanti var bleven givet af Czaren i et Telegram af d. 51. (2) L. 8., Fortale, p. 13. (3) L. 0., n° 76. (4) Cor. 8., n* 144

den til lir BaxoNoll overrakte olsieielle ?<ot6 totalt lod uneevnt,

ganske opdigtet. Den osterrigske Regjering gjenoptog den for sit Vedkommende, da den fem Dage senere besluttede sig til at feige Bin Allieredes Eksempel og erklære Rusland Krig(l). Ogsaa den paastod, at Rusland havde aabnet Fiendtlighe derne. Selve Afvigelsen imellem de forskellige Paaskud er tilstrækkelig til at bevise, at den egentlige Aarsag til Krigen laa andetsteds. Man kunde spørge, hvorledes den tyske Regjering, der d. 29 Juli udsatte sin Ultimatums-Plan af Frygt for engelsk Intervention, tre Dage senere har kunnet se bort fra denne Frygt. England havde imidlertid ikke skiftet Standpunkt. Tvertimod : d. 50 Juli telegraferede Sir Edv. Grey til Sir E. Goschen for at erklære, at den Dagen før af Kansleren som Betaling for den brittiske Neutralitet tilbudte Handel " ikke under nogen Omstændighed kunde modtages. Det vilde være " sagde han " en Skjændsel for os at slutte denne Handel med Tyskland paa Frankrigs Bekostning, 6n Skjænd sel som Landets gode Renommé aldrig vilde komme sig efter" (2). Den 1 August, da Fyrst Lichnowsky gjorde en ny Anstrængelse for at opnaa en formel I^6ul,rglit6tßforßikrinF, idet han lod skimte igjennem " at Tyskland maaske kunde garantere baade Frankrig og dets Kolonier übeskaaret ", lod Sir Ed. Grey sig ikke røre af detle Overbud og fastholdt sin Beslutning om ikke at paalage sig nogen Forpligtelse (5). Man tog dog ikke hans Ord bogstaveligt. Man troede ikke at den engelske Regjering erkjendte sig moralsk forpligtet overfor Frankrig, men tænkte ganske sikkert, at det kun vilde beholde Hænderne fri for at handle iflg. Omstændighederne. Og da Sir Ed. Grey stadig gjentog, at hans Standpunkt fremfor alt vilde afhænge al den offentlige Mening, lagde manVægt paa at tåge Hensyn til denne sidste. En alvorlig Retsvægring, en Angrebshandling uden tydelig Aarsag kunde influere paa den. Og den Krigserklæring, som (i) L. 0., n° 79.

(2) Cor. 8., n" 101.

(3) Cor. 8., n« 123. 4

man tænkte paa d. 29 Juli, havde oiensynlig den Karakter. At erklære Krig til Rusland, fordi det havde mobiliseret mod Østerrig, og det skjønt Østerrig intet havde at indvende mod denne Nokilißgtion, det var at tilstaa, at man vilde Krigen for Krigens Skyld. Det var altsaa et farligt Spil, man spillede, naar man brød under saadanne Omstændigheder. En almin delig Mobilisation fra Ruslands Side, som man med en Smule Behændighed kunde fremstille som tydelig rettet mod Tyskland, var derimod et mere tiltalende Motiv, som mindre risikerede at oprøre Englands Fredsfølelser. Det var derfor, man foretrak at være taalmodig. Dette var saameget des lettere, som det fra d. 50 (1) at regne var let at forudse Begivenhedernes Gang, navnlig hvis man hjalp lidt til at fremskynde dem. Den almindelige Mobilisation i Østerrig, som var umiddelbar forestaaende, og som sandsynligvis Hr v. Tschirsky kjendte, uden at fraraade den hos Regje ringen i Wien, inaatte nødvendigvis bevæge Rusland til et tilsvarende Skridt. En bedre Lejlighed var altsaa nær fore staaende. Krigserklæringen til Frankrig. — Hvad vilde Frankrig gjøre? Ingen tvilede om, at Frankrig vilde opfylde sine Pligter mod sine Allierede. Men den franske Regjering holdt sig fjernt fra alt, der kunde ligne fiendtlige Handlinger, for at den faste Vilje, som Tyskland havde til at føre Krig mod I^ranliri^, kunde træde særlig klart frem i Verdens Øine. Da Hr Viviani gav vore Gesandter Meddelelse om, at den franske Mobilisation var dekreteret, sørgede han for at pointere for dem, der heri kun laa en almindelig Forholds regel ak forebyggende Karakter, og at den ikke hindrede Regjeringen i at fortsætte de begyndte Forhandlinger (2). For yderligere at undgaa enhver Episode, som Tyskland (1) Den 30 meddelte Hr. v. Jagow, at Østerrig vilde bestemme sig til General-Mobilisation (L. J., n° 109). (2) L. J., n" 127.

kunde udlægge som en Krigsakt, fik de franske Tropper Ordre til selv elter Mobilisationen at lade en Zone af 10 Kilometer inellein Bi^ og Grænsen (1). Men Tyskland kunde ikke vente. Dens Generalstabs Plan var at kaste sig øieblikkeligt over Frankrig, faa Bugt med det i Løbet af et Par Uger for saa at vende sig mod Rusland. Det maatte altsaa gaa hurtig til Værks. Men det bevarede dog Taalmo digheden, saa meget det kunde, og haabede uden Tvil paa at Frankrig tilsidst vilde tåge Initiativet til Bruddet og spare det for det skammelige i at angribe. Men 3 August var Fristen fordettilßelgien stillede Ultimatum udløbet og Fjendtlighe derne skulde til at begynde, saa det var ikke muligt at opBNtt6 længere : Kl. 6'>s Aften begav Hr v. Schoen sig til Quai d'Orsay for at forlange sine Pas og erklære Krigen. Det var ikke ganske let at motivere en Krigserklæring, som ingen direkte Konflikt mellem de to Lande kunde be^runcls. Man in6BiirNnlve6e sig til at paaslaa, at franske Flyvere havde begaaet fiendtlige Handlinger paa tysk Terri torium. En skulde have søgt at ødelægge nogle Værker ved XVe3el, en skulde være Bet, i Regionen ved Eifel, en tredje endelig skulde have kastet Bomber paa Jernbanelinjerne ved Karlsruhe og Niirnberg. Men alene den Maade, hvorpaa disse Anklager blev fremsatte, var nok til at bevise, at det var rent og skjært Opspind. Der anførtes intet Vidnesbyrd, der gaves ingen nøiagtige Oplysninger om de Steder, hvor disse Hand linger skulde have fundet Sted, eller ak Dato, heller ikke hvor ledes det var sket, eller hvilken Skade, der var foraarsaget. Det var kortsagt noget, der var sket udenfor Tid eller Rum hvad der er det bedste Bevis for Episodernes Ikke-Eksistens(2).. (1) L. J., n° 156. (2) Vi har ønsket at vide, om disse Episoder er bleven omtalt i tyske Blade med større PrseoiBion. Vi har søgt elwr i fem store Aviser {Vorwdrts, Arbeiterseitung i Wien, Frankfurter Zeitung, Kolnische Zeitung, Miinchener Neueste Nachrichten) fra sidst i Juli indtil 5 August. Vi har først kunnet notere, at der ikke er Tale om den Flyver, der skulde være fløjet over Karlsruhe. Med Hensyn til de øvrige er der den samme ringe Præcision i Angivelserne som i den officielle Note. Disse Episoder, der skulde have været de afgjørende Grunde til

Disse Paafund var saameget desmere dristige, som Mr. Viviani d. 2 Aug. havde meddelt Regjeringen i Berlin nogle udprægede Krigsakter der var begaaede af tyske Tropper fransk Territorium. De var gaaet over Grænsen ved Cirey, nær Longwy ; de marcherede mod Fortet, der bærer dette Navn (1). I Delle var der to Gange blevet

afskudt Geværsalver mod Told-Posten fra en Afdeling tyske Soldater. I den nordlige Del af samme Egn var to tyske patrouiiier »k ste5te Jæger Kavaliorirs^iniknt, trængt frem til Landsbyerne Jonchery og Baron, mere end 10 kilometer over Grænsen. Den Officer, der kommanderede den første, havde skudt en fransk Soldat. Tyske Kavallerister havde borført Heste, som Mairen i Suarce var i Færd med at samle sammen, og som Kommunens Beboere nu blev tvungne til selv at trække (2). Her tillader Klagens Nøiagtighed en Kontrol (3). Men forøvrigt var Luxembourg allerede paa dette Tidspunkt besat, i hvilken Anledning Hr v. Schoen sendte Hr Viviani en Note, hvori han sagde, at denne tnva sion, stik imod internalionale Traktater, ikke maatte betrag tes som et Angreb, men kun var en simpel preventiv Akt (4). Krigen er omtalte i en, høist to eller tre Linjer. Ingen af Bomberne har eftcrladt noget Spor. En af disse Flyvemaskiner skal være skudt ned; men man fortæller intet om, hvor det er blevet af Flyveren, heller ikke af Maskinen; og senere tales der ikke mere om den. Man har heller ikke set dem vende tilbage til deres Udgangspunkter. Men se nu, hvad der er endnu mere bevisende. Vi har kunnet

skaffe os en Avis fra Niirnberg selv : Frånkischer Kurrier. Den 2 Au gust, den Dag da Flyveren skulde have kastet Bomber, er der ikke sagt et Ord om Episoden. Det er d. 3, at Niirnberg erfarer Nyheden i et Telegram fra Berlin, identisk med det, som de andre Blade aftrykker. Endelig meddeler Kolnische Zeitungs Morgenudgave d. 3. et saaledes affattet Telegram : « Den bayerske Krigsminister tviler om, at det er rissti^t, at Aviatører skal være set over Linjerne NiirnbergKitzingen og Niirnberg-Ansbach, kastende Bomber paa Banelegemet». Vi nar havt en stor Hjælp til disse Eftersøgelser af vor Kollega, J. Hadamard og af Prof. ved Universitetet i Genf, Edg. Milhaud, til hvilke Herrer vi bringer vor bedste Tak. (1) L. J., n° 136. (2) L. «/., n° 139. (3) I sin Tale i den tyske Rigsdag d. 4 Aug. paastod Kansleren, at iflg. <^en6r9lma^o»BtgdenB tldB»Fn, var kun en enkelt al disse Grænse krænkelser blevet begaaet. Men der siges hverken hvor eller naar, den havde fundet Sted. (4) L. J., n° 136.

Af Grunde, som vi ikke her skal søge at forklare, mente Østerrig-Ungarn ikke at burde handle som sin Allierede; det erklærede ikke Frankrig Krig. Der opstod saaledes en para doksal Bitu9tion : 68t6rriF8 Gesandt var vor Gjæst, medens SBt6rriFBil6 Tropper stod ved vore Grænser. Den 10 August bragte den franske Regjering denne Paradoks til Ophør ved at kalde Hr Dumaine, fransk Gesandt i Wien tilbage ; Hr v. Scézsen forlangte da sine Pas. Men der var et Medlem af Triple-Alliancen, som nægtede at stille sig paa Tysklands Side : det var Italien. Lige fra først af, havde det dadlet det østerrigske Ultimatum og under Forhandlingerne havde det støttet Triple-Ententens Fredsbe stræbelser. Derfor underrettede d. 1 August Marquis di San Giuliano den tyske Gesandt i Rom om, at da den fore liggende Krig. . . havde en agressiv Karakter og ikke gik ind under Rammen for Triple-Alliancens defensive Karakter, kunde Italien ikke deltage i Krigen (1). (1) L. J., n° 124. — Efter at disse Linjer er skrevet, har vi af Hr Giolittis sidste Tale erfaret, at allerede i 4913 havde Østerrig villet anstifte en Krig mod Serbien, og at Italien havde nægtet at gaa med paa dette Angreb. Mordet i Sarajevo var altsaa kun et Paaskud.

V. Konklusion.

Naar nu Kjendsgjerningerne engang er fastslaaede, er det Spørgsmaal løst, som vi nar opstillet. Man har nu kun at lade disse tale for sig selv: de siger, *hvem der har villet Krigen*.

Det er klart — Frankrig er det ikke. Selv dets værste Fiender har ikke rettet denne Anklage mod det. Lige til det sidste og af al Magt har det jo kjæmpet for Freden.

Man har ganske vist sagtDen tyske Kansler har sagt det paa Talerstolen i den tyske Rigsdag 2 Dec. 1914., at det aldrig har glemt Elsass-Lothringen. Men hvem vil vove at gjøre det til en Forbrydelse at være tro mod Erindringernes Religion? Man vilde bare kunne have bebreidet det saa naturlige og saa legitime Følelser, hvis de var bleven omsatte i enten agressive eller uforsigtige Handlinger af en saadan Art, at Europas Fred var bleven

forstyrret. Men Frankrigs Standpunkt udadtil var altid fuldkommen korrekt, som man jo forøvrigt saa ved de pinlige Episoder i Saverne.

Det er akkurat ligesaa umuligt at gaa i Rette med England. Det er England, som har staaet i Spidsen for alle Forsoningsforsøgene; ja det var oftest det, som tog Initiativet til dem. England følte sig jo endog saa stærkt knyttet til Freden, at Sir Edv. Grey ikke vilde have betænkt sig paa at betragte sig som løst fra enhver Forpligtelse mod Frankrig og Rusland, hvis Krigen var brudt ud ved disse to Landes Feil. Den 31 Juli telegraferede han til Sir E. Goschen: "Jeg har sagt til Tysklands Gesandt i Morges, at hvis Tyskland stillede et fornuftigt Forslag, som klart vilde vise, at Tyskland og Østerrig bestræbte sig for at bevare den europæiske Fred, ogKRIGENS OPRINDELSE.

hvis Rusland og Frankrig var saa ufornuftige at afvise det, vilde jeg støtte det i St. Petersburg og Paris, og jeg gaar endog saavidt, at jeg siger, at hvis Rusland og Frankrig ikke akcepterede, vilde Hans Majestæts Regjering se bort fra Følgerne " (1).

I Fortalen til Hvidbogen erkjendte den tyske Regjering disse Englands fredelige Hensigter. Siden har den ganske vist skiftet Sindelag. Nu, den Dag i Dag, er det en kurant Mening i Tyskland, at det er England, paa hvem Ansvaret for Krigen falder. Man har beskyldt det for at have trukket Tyskland " ind i et Baghold " (2), fordi det altfor sent afslørede sine Hensigter; det var akkurat det samme, sagde Kansleren " som at falde i Ryggen paa en Mand, der forsvarer Livet mod to Angribere " (3). Men det, som disse voldsomme Protester betyder, det er at den tyske Regjering ikke ventede at se England støtte Belgien efter Invasionen. Hr. v. Bethmann-Hollweg havde i den Grad lagt Tilbud paa Tilbud, han havde i den Grad beflittet sig paa, navnlig efter d. 29, at BVN6B enig med England, han havde saa ofte forsikret det om sit fredelige Sindelag, at han troede den brittiske Neutralitet sikret. I selve den Note, i hvilken han erklærede Rusland Krig, var der mindet om denne formentlige For staaelse : der var sagt deri, at Keiser Wilhelm kavde paataget sig at fungere som Mægler " i Forstaaelse med England ". Derfor blev Kanslerens Overraskelse og Skuffelse stor, saa stor endog, at den naivt gav sig Udtryk i Ord, der vil blive historiske. Imidlertid havde han kun sig selv at takke derfor, thi kan var behørig nok underrettet. Gjentagne Gange havde Sir Ed. Grey erklæret, at hvis Krigen bredte sig, kunde han maaske blive nødt til at gribe ind, og navnlig hvis Tyskland krænkede den belgiske Neutralitet " kunde det blive meget vanskeligt a t holde den offentlige Mening i Tømme i England " . Han havde henledt den tyske Regjerings Opmærksomhed paa (1) Cor. 8., n° 111. (2) Udtrykket er brugt i de 93 « Intellektuelles » Manifest. (3) Cor. 8., n» 160.

5

den " meget alvorlige " Karakter 9l 66 Paamindelser, han gav den, og samtidig med, at han skjød fra sig paa Forhaand de Bebreidelser, der nu rettes mod ham, havde han tilfoiet, at efter saa ren Besked vilde man ikke have Grund til en vakker Dag at anklage ham lor at have fort Tyskland bag Lyset med tvetydig Tale (i). Desværre, det tyske Diplomati mangler altfor ofte psykologisk Sans ; det forstaar ikke at se,hvad der gaar for sig i de enkelte Menneskers eller Natio nernes Indre, det lægger ikke Mærke til de ledende Bevæg grunde, navnlig naar disse Bevæggrunde er lidt indvi klede og lidet fremtrædende. Derfor bliver Følgen, at det daarligt soru6B6l, Kvg6 de vil loi-6t9A6 sig — og saa hævner det sig nu ved grundløse Beskyldninger for en Feiltagelse, som det selv er Skyld i (2). Ruslands Standpunkt har ikke været mindre udpræget for Freden end Englands og Frankrigs. Rusland kunde ganske sikkert ikke gaa med til at vise sig ligegyldig overfor Serbiens Skjæbne, og blot med det Forbehold, at det ikke kunde tillade Indgreb, hverken i Serbiens Suverænitet eller Territorium, viste det sig ogsaa parat til at gaa ind paa ethvert Arrange ment. Det indrømmede, at der kunde forlanges Garantier af den serbiske Regjering, som for øvrigt heller ikke negtede dem. Det manede til Maadehold, detpaalagde sig selv enhver Tvang, selv efter at Østerrig havde erklæret Serbien Krig. Det sluttede sig til alle Forsoningsforsøgene og gav paa Forhaand sit Samtykke til, hvad England og Frankrig fandt acceptabelt. " Jeg skal forhandle lige til det 8i68t6 ;', ', sagde Hr Sazonoff (1) Cor. 8., n»° 125, 101. (2) Vi vil ikke tale om en ny Bebreidelse, der nylig er

rettet mod England af Hr. v. Bethmann-Hollweg. Det skal være paa dette, at det indre Ansvar for Krigen falder tilbage, fordi det havde kunnet forebygge den ved straks at meddele i St. Pelersburg « at det ikke vilde tillade, at Konflikten bredte sig til en europæisk Krig ». Med andre Ord : for at sikre Freden skulde England blot have behøvet at bestride Ruslands Interventionsret d. v. s. adoptere det af det selv fordømte tyske Synspunkt. Disse Kanslerens Ord er mere end almindelig samvittighedsløse. Og desuden, hvorledes skulde England have kunnet tvinge Rusland, hvis dette havde nægtet at følge det. Skulde det have været ved en Alliance med Tyskland?

en Dag, og det gjorde han. Tyskland har ganske vist bebreidet ham, at kave erklæret Generalmobilisation, d. 51, og al denne ene Grund har det villet gjore den russiske Regjering ansvarlig for Krigen. Det var det samme som med Vilje at glemme, at dette Skridt skyldtes, at Østerrig forinden havde gjort det samme; Rusland kunde ikke nøie sig med at sætte de Par Armékorps som det allerede var ifærd med at mobi lisere, op mod de Millioner, som Østerrig belavede sig paa at sætte i Linje. Endelig ved vi, at Hr Sazonoff tilbød at standse sine Krigs-Forberedelser, hvis Østerrig forpligtede sig til det samme, og det er ikke Ruslands Feil, at der ikke blev noget af delte. Der kan saaledes ikke lægges nogen Skyld paa nogen af Triple-Ententens Magter. Tungt er derimod Østerrigs Ansvar. Det er Østerrig som nar udløst Katastrofen ved at stille Serbien et Ultimatum, der med Vilje var gjort uakceptabelt. Og da Krisen var indtruffet, fortsatte det Bin Vei henimod en voldsom Løsning og lukkede i lange Dage Øret for ethvert Forslag. Imidlertid maa man regne det til Gode, at selv om det ganske sikkert ønskede Krig med Berdien, syntes det ikke at have søgt en europæsk Krig. Naar det paa et Tidspunkt viste sig uforsonligt, var det i den af Hr v. Tschirsky omhyggelig støttede Overbevis ning om, at Rusland frit lod det handle ligesom i 1909 efter Anneksionen af Herzegovina og Bosnien. Da det derfor opdagede, at det tog feil, og at Rusland tog det helealvorligt, skiftede det straks Standpunkt. Det var den russiske Mobilisa tion, som gjorde det lorßonliFt. Den 29 dekreteres der partiel Mobilalion; d. 50 bliver Grev Berchtold mildere stemt. Og jo mere det truede med europæisk Krig, des fredeligere bliver Regjeringen i Wien. Da det endelig bliver klar over det frygtelige Spil, som det var i Færd med at spille, søger det et Tilbagetog. Men det er altfor sent; Tyskland har taget Sagen i sin Haand og slæber det med sig. Det er Offer for en " bluff ", som det altfor villigt har laant Øre til. Derfor har Tyskland heller ikke sagt Sandhed, da det paastod, at Ruslands militære Forberedelser havde hindret det i at øve

nogen nyttig- lndflydelse i Wien. Det er tvertimod paa dette Tidspunkt, at Østerrig begyndte at blive fornuftig og af sig selv tilbød Mægling (1). Men alt, hvad der formindsker Østerrigs Ansvar, forøger i samme Grad Tysklands. Det er Tyskland, som ved sit Løfte til sin Allierede, hvis Planer det kjendte, om en fuidstændig Støtte, har opmuntret det til at udæske Serbien. Det er ogsaa dette, som uden Forbehold billigede denne udæskende Holdning og derved opmuntrede Østerrig til at gaa videre paa sin Vei. Dengang da Rusland, England, Frankrig og Italien for langte, at der i det mindste blev givet dem en kort Frist for at overveie Situationen, og det i det stille Haab om, at Tid og Eftertanke kunde berolige Sindene, var det Tyskland, som nægtede at slutte sig til de øvrige Magter og derved forhindrede, at dette Forlangende blev taget tilfølge. Det var Tyskland, som, medens det forsikrede om sit fredsstemte Sindelag, fik Tanken om en Firemagts-Konfe renoe til at strande, u6en at foreslaa noget andet i Stedet. vet var I"vBlilan6, Bom, 6a 6et blev lor6Blaa6t 6en 6irelite Hsn6ernan6ling inellein I^uBign6 o^ OBterrig, 80in 6er ikke Kun6e vsere no^et at in6ven6e ino6, kor6i 6en ikke lorvliAte6s (1) En anden Forklaring er alligevel mulig. Man kunde tro, at de Indrømmelser, som Østerrig gjorde i sidste Øieblik, maaske var en med Tyskland aftalt Manøvre. De tillod jo i Viikeligheden dette sidste at hævde, at GBtkrriF under dets InMv6kiB6 var Kl«v6n forsonlig stemt, at følgelig Freden var sikret i det Øieblik, da den blev kompromitteret ved Ruslands pludselige Mobilisation. Den Fortolkning er ikke absolut usandsynlig. Naar vi alligevel har skudt den tilside, er det, fordi det vilde have været en særlig plump og übehændig Manøvre, som

desuden vilde vende sig mod Tyskland selv, fordi den jo tilstedte at sige, saaledes som vi har gjort det, at, naar Østerrig havde stemt sig om for Fred, vilde denne jo være sikret uden Tysklands Uforsonlighed i sidste Øieblik. Imidlertid, det tyske Diplomatis Fremgangsmaader er til Tider saa grove, at Hypothesen ikke kan betragtes som ganske utilstedelig. Men hvis den skulde være sand, vilde den ikke alene gøre Østerrigs Ansvar tungere, men i endnu høiere Grad Tysklands. Kunde der tænkes noget mere uværdigt end en slig-Underfundighed : at dele Rollerne i denne uhyggelige Komedie saaledes og lægge Østerrig Løgnens Ørd paa Tungen, for lettere at kunne naa det afskyelige Maal, man forfulgte?

til noget, nægtede at støtte Tanken i Wien og indskrænkede sig til at oversende den, ikke uden aaben Uvilje. Det var Tyskland, som viste, hvor inderlig krigslysten, det var, da det d. 29 Juli truede med at kaste sig over Rusland under et Paaskud, som det senere erkjendte uholdbart. Det var Tyskland, som d. 50 uden at spørge Østerrig til Raads, forkastede et nyt Forslag af Hr Sazonoff, som i det mindste kunde tjene til Basis for senere Forhandlinger. Det var Tyskland, som, dengang da der var dekreteret General-mobilisation overalt, da Krigen synes umiddelbart overhængende, nN^tede endog at un6er3s^e et nyt I^orli^Forslag, som kunde have afværget Faren, et Forslag som Østerrig akcepterede, som alle Magterne anbefalede, og som kunde have tilfredsstillet det selv fuldtud. Det er endelig Tyskland, som har erklæret Rusland og Frankrig Krig og givet løgnagtige Paafund som Grund for denne dobbelte Krigserklæring. Mod alt dette, bekræftet ved fældende Vidnesbyrd, nar Tyskland intet andet at sætte op end den Metode, hvoraf Fortalen i Hvidbogen giver os den officielle Version : den har til Objekt at kaste hele Ansvaret over paa Rusland. Diskus sionen derom vil ikke blive lang. Metoden falder sammen, saasnart man har opdaget, hvorledes den er konstrueret. Forfatteren til denne Fortale forfalsker ikke, i Ordets egentlige Betydning, de Fakta, han anfører : men han glimrer ved sin metodiske Udeladelse af Fakta. Man træffer ganske vist paa Paastande uden Beviser og paa andre, som vitterlig er stridende,, mod Sandheden ; vi har allerede eiteret flere af disse. Meget ofte er Begivenhederne ikke daterede og den Orden, de er opstillet i, er ikke kronologisk, Baaled6B at Resultatet af alt dette bliver en vis Forvirring, der ikke letter Kontrollen. Men som Helhed, selv om disse Feiltagelser og Unøiagtigheder vidner om en ikke overvættes stor Respekt lor Sandheden, er de dog ikke væsentlige. Men selvom Kjendsgjerningerne ikke er i synderlig Grad ændrede, gaar man i al Fald i Taushed henover dem, der ikke stemmer med

den tyske Paastand, eller ogsaa har de faaet saa liden Plads, at det er saavidt, man lægger Mærke til dem ved Gjennem læsning-en. Man behøver blot at overbevise sig om dette ved at se paa de Noter, som vi har anført nederst paa de foregaaende Sider : vi har der gjort opmærksom paa disse altfor tydelige Forglemmelser. Vi ved, hvor ofte Tyskland har nægtet at gaa ind paa nogen Forsoning : men i Hvidbogen er der kun et eneste Stykke, der refererer sig til et Afslag af denne Art (n" 13). Den Læser, der ingen anden Kilde har at øse af, vilde intet vide om det Skridt, som Rusland, England og Frankrig lorew^ for at opnaa en Forlængelse af det østerrigske Ulti matum, heller intet om Forslaget om direkte Underhandling mellem Wien og St Petersburg (1). Nogle faa Linjer er offret den Firemagts-Konference, som Gesandtskaberne var saa optagne af. Der er heller intet sagt om de Bestræbelser, som gik ud paa at faa en Angivelse fra Tyskland om, hvorledes det forstod Magternes Mægling, heller intet om det første tyske Ultimatum, eller om den østrigskc Generalmobilisation, ell6r at den gik forud for Ruslands og endelig heller ikke om Forliget, der tilsidst blev accepteret af Østerrig og alene afvist af Tyskland. Kun to Grupper Fakta er der gjort Rede for i Detailler : først nogle Dokumenter, hvori den tyske Regjering i meget ædelmodige Udtryk udtaler sit Ønske om at opretnol^e Freden; dernæst alt hvad der angaar Frankrigs og Ruslands militære Forberedelser og navnlig denne sidste Magts Generalmobilisation, men uden at der opgives noget om dens Aarsager. Deraf følger ganske naturligt, at den synes at være sket pludselig, uden nogensomhelst Regrundelse, i selve det Øieblik, da [Keiser Wilhelm nedværdigede sig til at optræde som Mægler. Saaledes

fremstillet virker den som en Troløsheds-Akt. Men for at, faa Sandheden frem er det nok at, notere de systematisk undladte Fakta. Og da frem træder det ganske klart, med hvilken Udholdenhed Tyskland har skudt til Side efter hverandre alle mulige Midler til (1) I Dokumentsamlingen er der to Linjer om dette Spørgsmaal(n° 15).

Bevarelse af Freden, og samtidig mister Ruslands Akt den agressive Karakter, som manvilde tillæg^e den, og bliver en simpel defensiv Forholdsregel. I det hele taget bliver 6er ikke paa Tysklands Aktivside et eneste oprigtigt ment Fredstegn, blot tomme Ord. Tvær timod : alle de Handlinger, som lidt eiter lidt dreiede Krisen hen INIO6 Krigen — den sBl6l-i-iFBli6 Note, Vægring af enhver Forlængelse »k Fristen, Krigserklæringen til 86i-bi6N, lorlia stede Forligsforslag, første Trusel til Rusland, Ultimatum eflerfulgt af Krigserklæring — alt dette har enten direkte været villet af det eller er blevet gjort med dets Støtte og Medskyld. Til at begynde med hokU det sig bag Østerrig og støttede dets agressive Politik; men bagefter, da det selv havde faaet Haand i Hanke med, er det Tyskland, som tåger de store Beslutninger og trækker sin Allierede, der nu var blevet tøvende og usikker, med. Det er altsaa det, der er den store Skyldige. Man har indvendt, at Keiser Wilhelm flere Gange i Gjer ningen havde vist, at han var Freden hengiven : hans Fortid, sagde man, tillader dog ikke at tillægge ham de krigerske N6NBiFt6r, som stemmer Baa Udet med hans Karakter. Men man glemmer, at Menneskene forandrer sig med Alderen og efter Omstændighederne. Og der er virkelig Grund til at tro, at Keiser Wilhelm Kav66 forandret sig, og at op imod 1915 Fredens gamle Apostel var blevet modtagelig for Krigens Idé. Det er det Indtryk, en Samtale efterlader. som han havde med Kongen al Belgien, i General v. Moltkes Overvær. Hr. Gambon, der paastaar at kunne referere til en absolut sikker Kilde, omtaler den i et al Dokumenterne i Gulbogen (n° 6). Keiseren skulde have sagt, " at han var kommet til at tænke paa, at Krigen med Frankrig var uundgaaelig, og ligesaa godt den ene som den anden Dag maatte det jo komme til det ", og General Moltke skulde have talt som sin Hersker. lorBkielliFS kan kave loraai^aFet 6snne moraiske Ilevolution. ven ukel6i^6 kei3erliF6 I^olitik i

Marokko og den derfra stammende l^oopularitst, den voksende Tillid til .Kronprinsen, alt dette kunde maaske faa Wilhelm til at fole Nødvendigheden gl at hæve sin Prestige ved et glimrende Xup. paa den anden Side var den natio nalistiske Agitation i Frankrig blevet udnyttet med Behæn dighed af det stadig mægtige Militærparti : man sagde, at Frankrig vilde og forberedte Revanchen. Det østerrig ungarske Monarki vilde end videre være truet af Splittelse, hvis Franz-Joseph skulde dø : hvis altsaa Tyskland ventede altfor iNn^6, kunde det inaasiis ti6frv^t6B, at det paa det givne Tidspunkt befandt sig uden Allieret, eller knyttet til en mindre BtLkrk Allieret, der I<aiiBli6 var opta^st al indre Stridigheder. Allerede farlige nok i og for sig, fik disse forskellige Omstændigheder yderligere Vægt i Juli 1914 ved Bainin6nti-Wt?6t al en hel Række Begivenheder. Ærkehertug Franz-Ferdinand var en personlig Ven al Wilhelm; det var desuden en fremtidig Suveræn. Af disse to Grunde følte Keiseren sig særlig kaldet til at hævne Mordet i Sarajevo. Da samtidig England var truet al en Art Borgerkrig, Rusland al meget alvorlige Streiker, Frankrig af indre Splittelse, var Leiligheden gunstig, saa det kunde synes fornuftigt ikke at lade den slippe sig al Hænderne. Til Syvende og Sidst er det ikke det vigtigste at vide, om Wilhelm II var eller ikke var Uånd til at ville Krigen, men om han og hans Regjering virkelig har villet den. Man har set, hvorledes Kjendsgjerningerne svarer paa dette Spørgs maal. Hvis ikke desto mindre den tyske Lære om Aarsagerne til Krigen nar kunnet blive akcepteret en Tid, ikke blot i Tyskland, men ogsaa hos et vist Antal al de Neutrale, saa er det, fordi man ikke straks er blevet klar over, paa hvilken skrøbelig Maade, den sr bygget op. De talrige og alvorlige Lakuner, som man med Vilje havde ladet blive tilbage, og som gav den et eiendommeligt Skjær, kunde ikke aabenbare sig før fra det Øieblik, man metodisk kunde skrive Historien om Krigens Oprindelse. Men nu, da vi ved, i hvilken Orden Begivenhederne har fulgt efter hverandre, hvad der i hver

af de forskellige Forhandlingers enkelte Faser har været de forskellige deltagende Staters Standpunkter, træder Tysk lands Skyld frem i fuldt Dagslys. Alt beviser den og intet underkjender eller afkræfter den. Derfor nøler den offentlige Mening Verden over mindre og mindre med at udpege den tyske Regjering som ansvarlig Ophavsmand til den frygtelige Ulykke, som alle Folkeslag lidei under den Dag i Dag. Ja, Sandheden begynder allerede at sive igjennem den kinesiske Mur, som nu for Tiden isolerei det tyske Keiserrige fra Resten af Verden. Selv om tysk Bevidsthed endnu kun er ufuldkommen vidende, er der dog dem, som foruroliges og føler Trang til at fralægge sig enhver Solidaritet med den store og uafsonelige Løgn, hvis Historie vi her har fortalt. Uden Tvil, det er endnu kun et ringe Antal. Men hvor over vældende indlysende skal ikke Kjendsgjerninger være, før de staar ganske klart o^saa for dem, som ikke kan erkjende dem — uden at lide grusomt derved !

I'iltol6iB6.

Nærværende Skrift var i Trykken, da Norddeutsche Allgemeine Zeitung, d. 21 Dec, offentliggjorde et Svar paaGulbogen. Nogle af de Kjendsgerninger, der er eiteret i vort Skrift, bestrides deri. Vi taler kun her om Indvendingerne mod de væsentligere Punkter. 1. Man benægter de af Østerrig fra d. 50 Juli gjorte Indrøm melser. Ulykken er, at Rigtigheden af disse Indrommelser er blevet erkjendt af den tyske Regjering selv. D. 1 August, da den engelske Gesandt bemerkede til Hr. v. Jagow, at Østerrig nu var helt tilboielig til at tale med Rusland, svarede Statsse kretæren, at disse forsonlige Tilbøjeligheder skyldtes " den tyske Indflydelse ". Hvilken deres Oprindelse nu end kunde være, saa eksisterede de altsaa. 2. Et delvist Dementi er stillet op mod den Depeche fra Hr Cambon, der omtaler Kong Alberts Samtale mcd Wilhelm 11. Keiseren skulde ikke have været tilstede ved denne Samtale ; kun General v. Moltke vap der, og han skulde ikke have talt, som det er tillagt ham. Som Svar paa dette halve Dementi skal vi kun indskrænke os til at bemærke, at Hr. Cambons Kilde er " absolut sikker ". 5. Endelig, det tyske Blad negter, atden østerrigske Mobilisa tion er af ældre Dato end den russiske Generalmobilisation : den første skulde have fundet Sted om Dagen d. 51, den anden om Natten mellem den 50 og 51. Men 1° intet Bevis, af hvilken Art det saa end er, støtter denne Paastand. 2° Hr. Paléologues Telegram dateret 31 (L. J. n. 118) siger udtrykkeligt, at den russiske Generalmobilisation er blevet bestemt ved den OBterriAßke <^6N6ralmodili3gtion. Man BNtter op mod dette Vidnesbyrd et Dementi, der ikke er støttet ved noget modsat Vidnesbyrd. 3° Artiklens Forfatter synes at have glemt, at iflg. Hr. Dumaine (L.J. n° 115) har den østerrigske Generalmobilisation fundet Sted fra tidlig om Morgenen : dette gjør det usandsynligt at den nar kunnet været fremkaldt ved den russiske Mobilisa tion, hvis denne har fundet Sted om Natten mellem d. 50 og 31. 4° En tysk lilßtaaelß6 endelig alsk^k6rsr Debatten. Vi har set (p. 42) at 31 Juli, Kl. 2 om Eftermiddagen (Berlins Tid), sendte

*

Wilhelm II Czaren et Telegram, hvori der ikke var Tale om den russiske Generalmobilisation. Paa dette Tidspunkt var Regjeringen i Berlin altsaa uvidende om den. Alene denne Uvidenned p99 en 899 fremrykket Time paa Dagen er ufor staaelig, hvis det russiske Mobilisationsdekret Fik tilbage til den foregaaende Nat. Men hvis der 6Nl^nu er NOA6N 'lvivi. 899 lad os anføre følgende : elter at have aftrykt Teksten til det keiserlige Telegram tilføjer Forf. af Hvidbogens Fortale : " Dette Telegram var endnu ikke ankommet til Bit Bestem melsessted, før MobUisationen af alle de russiske Stridskrefter, beordret allerede samme Dag (31 Juli) om Formiddagen (am Vor mitt9F),v9ri k«3r6 9t blive re9iiß6ret". l^oT-mitiag d.e. Formiddag, snarest det andet Parti af den, op imod Kl. 11, ikke Natten mellem d. 30 og 31. Den tyske Regjering har p99 I^ork99n6 svaret sin Avis. Naar vi har fastslaaet dette, maa vi tilføje, at den Vigtighed. som af Tyskland er knyttet til Spørgsmaalet om den russiske Mobilisation, er ren og skær Skinhellighed. Selv om denne Mobilisation ikke havde fundet Sted, vilde

Tyskland alligevel have mobiliseret den Dag, og Krigen vilde være bleven Resul tatet. Vi har jo set, hvor truende Wilhelm II 's Telegram, skrevet Kl. 2 Em., allerede var, skjønt han endnu ikke k^endte den russiske Mobilisation. Ligeledes om Formiddagen meddelte Kansleren Englands Gesandt, at " meget alvorlige Forholds regler " B'.^..'de tages mod Rusland, " maaske idag " (Cor. B. n°° 108 og 109). Og dog fik han først senere vide, at Rusland mobiliserede {Cor. B. n' 112). Man 199 91t899 P99 Lur ette,- et Paaskud; den russiske Mobilisation havde simpelthen styrket det, man N9vde for Øie.